वर्ष: 1 अंक: 21

1-15 मे 2021 (नि:शुल्क)

न्यू इंडिया समाचार

देश होतोय उज्ज्वल

उज्ज्वला

धूरमुक्त स्वयंपाकघरातून नव्या भारताच्या बदलाची गाथा

संकल्पातून सिद्धी

यावेळी नव्या स्वरूपात आलंय आपलं “एक्झाम वॉरीयर्स”

अलीना तायंग: *मी रोइंग, अरुणाचल प्रदेशातील विद्यार्थिनी आहे. माझ्या परीक्षेचा निकाल आला, तेव्हा मला काही लोकांनी विचारलं की तू ‘एक्झाम वॉरीयर्स’ पुस्तक वाचले होते का? तेव्हा मी हे पुस्तक वाचलं नव्हतं, मात्र नंतर मी जेव्हा ते पुस्तक खरेदी केलं त्यानंतर मी दोन-तीनदा ते वाचून काढलं. मला वाटलं की जर हे पुस्तक मी परीक्षेच्या आधी वाचलं असते तर मला खूप फायदा झाला असता. या पुस्तकात, विद्यार्थ्यांसाठी आवश्यक असे खूप मंत्र आहेत, मात्र आई-वडील, पालक आणि शिक्षकांसाठी यात फार काही नाही. त्यामुळे माझी अशी इच्छा आहे, की जर आपण या पुस्तकाची नवी आवृत्ती काढणार असाल, तर त्यात पालक आणि शिक्षकांसाठीही काही मार्गदर्शक मंत्र आणि विषय समाविष्ट करावेत.*

पंतप्रधान :- *माझ्या युवा मित्रांना देखील हा विश्वास वाटतो की, देशाच्या प्रधान सेवकाला काम सांगितलं तर ते नक्की होईल. माझ्या या छोट्याश्या मैत्रिणीने माझ्यावर ही जबाबदारी सोपवली आहे. काहीतरी करण्याचा आदेश दिला आहे, मी नक्कीच तिच्या आदेशाचे पालन करेन.*

अशाच एका छोट्या विद्यार्थिनीची आग्रही मागणी पूर्ण करत, पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी ‘एक्झाम वॉरीयर्स’ पुस्तकाच्या नव्या आवृत्तीत विद्यार्थ्यांसह पालक आणि शिक्षकांसाठी काही विशेष मंत्र देखील सांगितले आहेत, ज्यामुळे विद्यार्थी तणावमुक्त होऊन, आनंदाने परीक्षेत सहभागी होऊ शकतील.

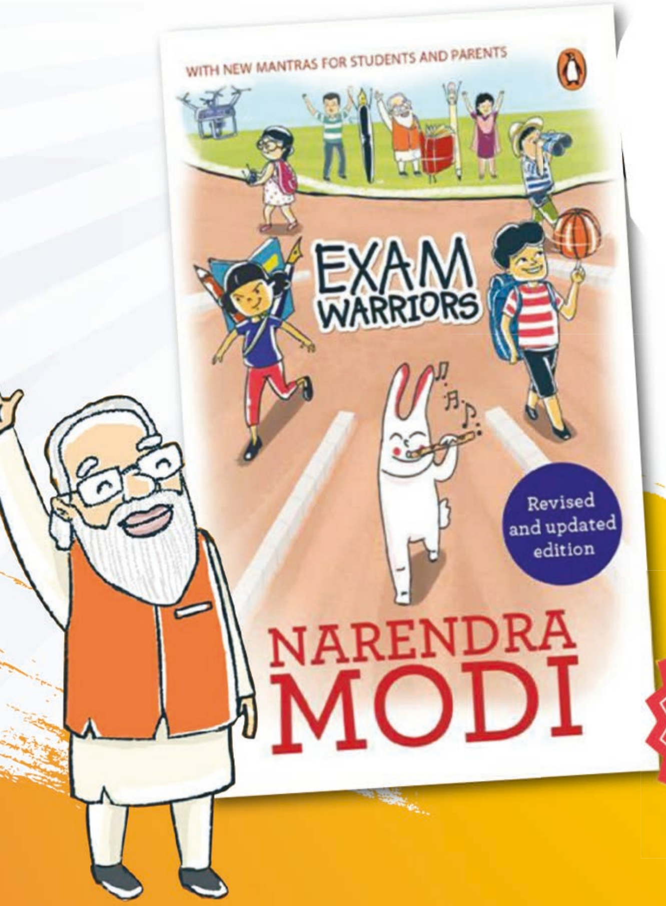

आपली प्रत आजच मागवा.

https://www.narendramodi.in/examwarriors
https://www.amazon.in/Exam-Warriors-Revised-Updated-Narendra/dp/0143449974/ref=asc_df_0143449974/?tag=googleshopdes-21&linkCode=df0&hvadid=396986125419&hvpos=&hvnetw=g&hvrand=11787528220984750938&hvpone=&hvptwo=&hvqmt=&hvdev=c&hvdvcmdl=&hvlocint=&hvlocphy=9061650&hvtargid=pla-1193639338926&psc=1&ext_vrnc=hi

न्यू इंडिया
समाचार
वर्ष: 01,अंक :21|1-15 मे 2021

संपादक
जयदीप भटनागर,
मुख्य महासंचालक,
पत्र सूचना कार्यालय, नवी दिल्ली

सल्लागार संपादक
संतोष कुमार
विनोद कुमार
सहायक सल्लागार संपादक

विभोर शर्मा

प्रकाशक आणि मुद्रक
सत्येन्द्र प्रकाश,
मुख्य महासंचालक, बीओसी
(ब्युरो ऑफ आऊटरिच एंड कम्युनिकेश)

मुद्रण : विबा प्रेस प्रायव्हेट लिमिटेड, सी-66/3, ओखला औद्योगिक क्षेत्र, फेज-2, नवी दिल्ली- 1100203

संपर्क: ब्यूरो ऑफ आउटरीच एंड कम्युनिकेशन,दुसरा मजला, नवी दिल्ली- 110003

ईमेल- response-nis@pib.gov.in

डिजाइनर
श्याम शंकर तिवारी

आर. एन. आई. नंबर
DELMAR/2020/78830

आतील पानांवर ...

देशाचे भविष्य उज्ज्वल

मुखपृष्ठ कथा सर्वसामान्यांचे जीवनमान सुखकर करणाऱ्या 'ईज ऑफ लिविंग' योजनेचे, उज्ज्वला योजना हे सर्वोत्तम उदाहरण ठरले आहे. 2014 पर्यंत घरात स्वयंपाकाचा गॅस असलेल्या कुटुंबांचे प्रमाण 56 % इतके होते आता ते 99.6 टक्के झाले आहे पान क्रमांक 18-27

पथदर्शी योजना ...

जनसंरक्षणापासून जीवन संरक्षणापर्यंत
पान क्रमांक 32-33

परीक्षा म्हणजे आयुष्याला आकार देण्याची संधी

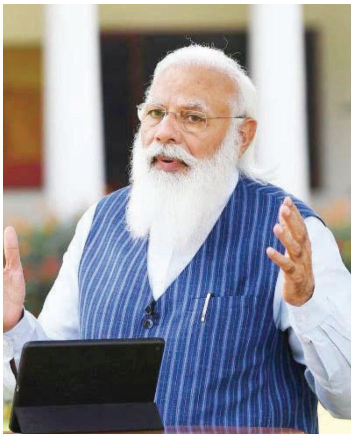

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी विद्यार्थ्यांना दिला आत्मविश्वास वाढवण्याचा मंत्र

पान क्रमांक 14-16

बातम्या थोडक्यात...
देशातल्या प्रमुख बातम्या | पान क्रमांक 4-5

गोखले: ज्यांना स्वत: बापूंनी 'महात्मा'उपाधी दिली
गोपाळ कृष्ण गोखले जयंती विशेष | पान क्रमांक 6

राष्ट्रनिती: आत्मनिर्भर भारताची पटकथा
आत्मनिर्भर भारत अभियानाचे एक वर्ष | पान क्रमांक 7-9

कोरोना विरुध्द दुसरी मोठी लढाई :
बिकट झाली अवस्था; केंद्र सरकारने कसली कंबर |पान क्रमांक 10-11

भीमाने दिले इंग्रजांना आव्हान, झलकारीबाईचा झाशीला अभिमान
अमृतमहोत्सव विशेष मध्ये यावेळी 1857 च्या क्रांतीकारकांची कथा | पान क्रमांक 12-13

एक कोटी रोजगाराच्या संधी निर्माण करण्याच्या दिशेने पावले
मंत्रिमंडळ निर्णय | पान क्रमांक 17

पूर्व भारताच्या विकासातूनच देशाचा संपूर्ण विकास होणे शक्य
उत्कल केसरी डॉ हरेकृष्ण मेहताब यांच्या पुस्तकाचे प्रकाशन | पान क्रमांक 28-29

परंपरेला मिळाली ओळख,कुशल हातांना उमेद
उस्ताद योजनेअंतर्गत कलाकारांच्या हातांना कौशल्याची जोड | पान क्रमांक 34

महापराक्रमी महाराणा
मेवाडची शान; महाराणा प्रताप यांच्या पराक्रमाला वंदन | पान क्रमांक 35

पर्यावरण सुरक्षिततेसाठी कटिबद्ध
कथा बदलत्या भारताची | पान क्रमांक 36

पोखरण : जेव्हा जगाने पाहिली भारताची शक्ती
23 वर्षांपूर्वी जेव्हा जगाने, ऑपरेशन शक्तीच्या माध्यमातून आपली ताकद पाहिली होती... भारताला अणुसुरक्षेत आत्मनिर्भर बनवण्याची कथा। पान क्रमांक 30-31

संपादकांच्या लेखणीतून......

सप्रेम नमस्कार !

आशा आहे, आपण सगळे निरोगी, निरामय असाल. गेल्या वर्षी देशाने एकजूट होत कोरोनाला मात दिली होती. भारत आता पुन्हा एकदा जलद गती आणि समन्वयातून कोरोनाला मात देण्यासाठी सज्ज झाला आहे. आमच्या वैज्ञानिकांनी लस विकसित करून कोरोनाविरुध्द लढण्याचे औषध तर दिले आहे, मात्र जोपर्यंत आपण कोरोनापासून पूर्ण मुक्त होत नाही, तोपर्यंत आपल्याला मास्क घालायचाच आहे आणि शारीरिक अंतराच्या नियमांचेही पालन करायचे आहे. देशाचे नेतृत्व या लढाईत अत्यंत संवेदनशीलतेने पावले उचलत आहे आणि आवश्यक ती औषधे-रुग्णालये उपलब्ध होण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत. त्यामुळे, घाबरू नका, कारण कोरोनापासून बचाव करण्याचा हाच एकमेव प्रभावी उपाय आहे.

कोरोनाविरुध्दचा लढा असो किंवा मग देशात विविध योजनांच्या माध्यमातून बदल घडवणे असो, जनसहभागातून कायम देशाला नवी दिशा मिळाली आहे. त्याचाच परिणाम म्हणून स्वातंत्र्यानंतर कित्येक दशके, स्वयंपाकाच्या गॅसची सुविधा जी आधी केवळ काही विशिष्ट वर्गांपर्यंतचा मर्यादित होती, तिचा विस्तार आता गावे आणि गरिबांपर्यंत झाला आहे. प्रधानमंत्री उज्ज्वला योजनेने सर्वसामान्य व्यक्तीच्या जीवनमानात तर सुधारणा केली आहेच, त्याशिवाय लोकांचे आरोग्य आणि पर्यावरण संरक्षणाच्या दिशेने एक आदर्श उदाहरण सिध्द केले असून या योजनेचे यश जगानेही मान्य केले आहे. या योजनेला आता सहा वर्षे पूर्ण होत आहेत. जीवनमानात सुधारणा करण्याच्या दिशेने उज्ज्वला योजनेमुळे कसे क्रांतिकारक बदल घडले आहेत, यावरच या अंकाची आमची मुखपृष्ठ कथा आहे. एवढेच नाही, तर आयुष्याच्या सुरक्षिततेसाठीच्या विमा योजनेमुळे सर्वसामान्यांना मोलाचा आधार मिळाला आहे. त्याची कथा देखील या अंकात आहे.

स्वातंत्र्याची लढाई असो, किंवा मग परदेशी आक्रमणांचा सामना करणे असो, शौर्य, या देशाच्या मातीतच आहे. महाराणा प्रताप, गोपाळ कृष्ण गोखले यांच्या स्वातंत्र्य आणि प्रेरणादायी कर्तृत्वाची लढाई देखील आपल्याला या अंकात वाचायला मिळेल. त्याशिवाय, अनेक अज्ञात नायकांच्या कथादेखील या अंकात समाविष्ट करण्यात आल्या आहेत. आपल्या युवा विद्यार्थ्यांनी परीक्षेसह आयुष्यातल्या आव्हानांचा सामना कसा करावा, यासाठी 'परीक्षा पे चर्चा' कार्यक्रमात पंतप्रधानांनी साधलेला संवाद देखील आपल्याला प्रेरणादायक ठरेल.

भारताला आत्मनिर्भर बनवण्यासाठी देशाचा संकल्प आपल्या सर्वांसाठी एक आंदोलन ठरला आहे आणि गेल्या एका वर्षात, या अभियानामुळे देशात जे बदल घडत आहेत, ते देशातील 137 कोटी लोकांच्या सहभागाशिवाय शक्यच नव्हते.

नेहमीप्रमाणे आपल्या सूचना, अभिप्राय आम्हाला कळवत रहा.

पता- ब्यूरो ऑफ आउटरीच एंड कम्युनिकेशन,
सूचना भवन, दुसरा मजला,
नवी दिल्ली- 110003
ईमेल-**response-nis@pib.gov.in**

जयदीप भटनागर

(जयदीप भटनागर)

वाचकांचे मनोगत

आपले पाक्षिक मला नियमितपणे मिळत असते. त्यातील मजकूर अत्यंत उत्तम आणि ज्ञानवर्धक असतो,आपण खेळण्यांवर अंक काढत आहात यासाठी आपले खूप खूप अभिनंदन. खेळणी फक्त मुलांची गरजच नाही, तर ती त्यांचे संपूर्ण भावविश्वच असतात. त्यामुळे खेळणी अशी असायला हवीत, ज्यामुळे त्यांचे काहीही नुकसान होणार नाही. त्यांना कसलीही ईजा होणार नाही. आणि खेळण्यांमध्ये रसायनांचा वापर कमीतकमी व्हायला हवा, जेणेकरून मुले सुरक्षित राहतील.
डॉ. सुखेदव राव rudorajasthan@gmail.com

आपले पाक्षिक मला नियमितपणे मिळत असते. एप्रिलचा पहिला अंक वाचल्या नंतर खूपच आनंद झाला. त्यातील सर्वच लेख ज्ञानवर्धक आहेत. मोबाईलवर पान उलटवून वाचताना खूप मजा येते. आणि सरकारी योजनांची माहिती मिळते. आपण पुढेही मला असेच नियमितपणे अंक पाठवत राहाल हीच आशा!

गणेश रवि
ganeshravi102@gmail.com

'न्यू इंडिया समाचार'च्या ताज्या अंकांची मी नेहमीच उत्कंठेने वाट बघत असतो. मी सरकारी नोकरीसाठी परीक्षेची तयारी करतो आहे. माझी अशी इच्छा आहे की आपण या पाक्षिकाचा एक पीडीएफ अंकही सोबत पाठवावा जेणेकरुन मी ते सेव्ह करू शकेन आणि मला गरज पडली तर त्यातील महत्वाचे मुद्दे पुन्हा वाचू शकेन. कृपया आपण ही सूचना स्वीकारावी, अशी विनंती !
हेमंत कुमार दुबे
hdubey02@gmail.com

या अंकात 'वाचकांचे मनोगत'प्रसिद्ध करण्याचा उपक्रम फारच उत्तम आहे. गेल्या वेळच्या पाक्षिकातले सर्व लेख फारच छान होते. भविष्यातही आपण आम्हा सर्वांना असेच जागरूक ठेवाल अशी आशा आहे.
ajitkumarsurya25@gmail.com

मला हे बघून खूप आनंद झाला की या अंकात सर्वसामान्य लोकांविषयी माहिती असते. लॅपटॉप, टॅबलेट आणि मोबाईलसारख्या आधुनिक उपकरणांच्या या काळात, 'न्यू इंडिया समाचार' मनात उत्कंठा आणि रोमांच निर्माण करते. त्यासोबतच, या पाक्षिकात, समग्र, ऊर्जावान आणि गतिमान भारताचे प्रतिबिंब बघायला मिळते.

andeshwarmahan@gmail.com

आपला हा अंक अत्यंत उपयुक्त आणि महत्वाची माहिती देणारा आहे. माझ्यासाठी फारच उपयोगी आणि अर्थपूर्ण ठरलेला हा अंक आहे.
निर्भय कुमार मिश्रा
nirbhay.tec@gmail.com

आमच्यासारख्या सर्व विद्यार्थ्यांसाठी हे पाक्षिक अत्यंत उपयुक्त ठरते आहे. आमच्या येणाऱ्या परीक्षांची तयारी करण्यासाठी हे अत्यंत उपयुक्त ठरणारे अंक आहेत. मी या पाक्षिकाला पाच स्टार देईन.
himomprakashy5@gmail.com

न्यू इंडिया समाचार चा अंक मला नियमितपणे मिळत असतो त्यासाठी मी प्रथम संपादक मंडळाचे आभार मानतो. या पाक्षिकाच्या अलीकडच्याच एका अंकात, 'इच्छा शक्तीतून इतिहास रचणाऱ्या महिलांना सलाम' अशा शीर्षकाचा लेख अत्यंत ज्ञानवर्धक आणि उपयुक्त होता. अशा कित्येक महिला, ज्यांच्या कार्यकर्तृत्वाविषयी आपण कुठेतरी अनभिज्ञ होतो, त्यांना या पाक्षिकात स्थान देऊन त्यांच्या कर्तृत्वाचा सन्मान केला गेला आहे. त्याशिवाय, इतर लेखांमध्येही मर्यादित शब्दांत विस्तृत विवेचन केले आहे.
रचना उनियाल appusona80@gmail.com

न्यू इंडिया समाचारचा अंक मिळाला. आपला हा उपक्रम अत्यंत कौतुकास्पद आहे. आपण आम्हा सर्व नागरिकांना या पाक्षिकाच्या माध्यमातून सरकारच्या नव्या योजनांची माहिती देत असता. हे पाक्षिक निःशुल्क आहे ही विशेष आनंदाची गोष्ट आहे. आपले हे कार्य अत्यंत गौरवास्पद आणि कौतुकास्पद आहे. ।
मुकेश कुमार ऋषि वर्मा

न्यू इंडिया समाचार पत्राचा ताजा अंक मिळाला. बहुआयामी योजना, विविध बातम्या आणि देश-विदेशातील अनेक ताज्या घडामोडी, सूचना आणि सार्वजनिक हितांशी संबंधित तथ्ये आम्हाला या पाक्षिकातून कळू शकतात.
kheemanandpenday1979@gmail.com

आता डिजिटल कॅलेंडर

भारत सरकारने पहिल्यांदाच डिजिटल कॅलेंडर आणि डायरी ॲप सुरु केले आहे. जीओआय ॲप वर सर्व सरकारी योजना, कार्यक्रम, प्रकाशने यासह सर्व अधिकृत सुद्दया आणि तिथींची माहिती देखील मिळू शकते.

आपण हे ॲप प्ले स्टोर आणि आयओएस वर डाऊनलोड करु शकता.

गूगल प्ले स्टोर लिंक
https://play.google.com/store/apps/details?id=in.gov.calendar

आईओएस लिंक
https://apps.apple.com/in/app/goi-calendar/id1546365594

https://goicalendar.gov.in/

योगातून साधावा निरोग, शिका आणि शिकवा, पुरस्कार मिळवा

सत्याचा शोध लागल्यानंतर भ्रम कसा होईल? मन स्वच्छ असेल तर रोग कसा होईल? श्वास नियंत्रित असेल तर मृत्यू कसा येईल? आणि म्हणूनच 'योगाप्रति समर्पित व्हा!"हे विचार आहेत आधुनिक काळातील योगाचे जनक मानले जाणारे तिरुमलाई कृष्णामाचार्य यांचे. ज्यांच्या शिष्यांमध्ये बिकेएस अय्यंगार यांच्यासारख्या योग गुरुंचा देखील समावेश होतो. अशा वेळी, जेव्हा पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या अथक प्रयत्नांतून आंतरराष्ट्रीय योग दिवसाची सुरुवात झाली आणि आज संपूर्ण जग योग आणि त्यातील भारताच्या योगदानाविषयी कौतुकोद्गार काढत आहे.त्याचवेळी भारत योगाच्या प्रसारासाठी आवश्यक ती सर्व पावले उचलत आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी दुसऱ्या आंतरराष्ट्रीय योग दिवसानिमित्त योगाचा प्रसार करणे आणि त्याला प्रोत्साहन देणाऱ्या व्यक्ती तसेच संस्थांना सन्मानित करण्यासाठी योग पुरस्काराची सुरुवात केली आहे. योग दिनानिमित्त दरवर्षी हा पुरस्कार दिला जातो. चषक, प्रमाणपत्र आणि 25 लाख रुपयांची रोख रक्कम असे या पुरस्काराचे स्वरूप आहे. 21 जून 2021 रोजी होणाऱ्या योगदिवसानिमित्त दिल्या जाणाऱ्या या पुरस्कारासाठीची नामांकन प्रक्रिया सुरु झाली आहे. योग गुरु के पट्टाभी यांच्या मते, योग एक खरे आत्मज्ञान आहे, एक आंतरिक शुद्धी आहे. योगाप्रति समर्पित अशा कुठल्या व्यक्तीविषयी किंवा संस्थेविषयी जर आपल्याला माहिती असेल तर आपण त्यांना पीएम योग पुरस्कार 2021 साठी नामांकित करु शकता.

स्टँड अप इंडिया मुळे आत्मनिर्भर होत आहेत गावे आणि छोटी शहरे

महिला, अनुसूचित जाती, जमातीच्या लोकांना आपला व्यवसाय सुरु करता यावा आणि त्यात इतर लोकांनाही रोजगार देता यावा, या उद्देशाने सुरु करण्यात आलेल्या 'स्टँड अप इंडीया' योजनेने गेल्या पाच वर्षात फार मोठे यश मिळवले आहे. याच वर्षी 23 मार्चपर्यंतच्या आकड्यांनुसार, या योजनेअंतर्गत, 1.14 लाख पेक्षा अधिक खात्यांसाठी 25,586 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त कर्ज मंजूर करण्यात आले आहे. तळागाळात उद्यमशीलतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी ही योजना 5 एप्रिल 2016 रोजी सुरु करण्यात आली होती. आत्मनिर्भर भारताच्या आकांक्षा साकार करण्याच्या दिशेने पुढाकार घेत आता या योजनेला 2025 पर्यंत मुदतवाढ देण्यात आली आहे. या योजनेअंतर्गत गरजू उद्योजक, विशेषतः महिला, अनुसूचित जाती-जमातीच्या लोकांना लाभ मिळाला आहे. या योजनेचा भर, गावे आणि छोट्या शहरांमधील रोजगाराची समस्या दूर करण्यासाठी अशा उद्योगांना चालना देणे हा आहे, कारण जास्तीत जास्त लोकसंख्या तिथेच राहते.

डिजिटल व्यवहार: भारताने चीन आणि अमेरिकेला सोडले मागे

केवळ महामारीवर मात करण्यासाठी नाही, तर भारताने प्रत्येक कठीण परिस्थितीतून बाहेर पडण्यासाठी मार्ग दाखवला आहे. कोरोना काळात, जेव्हा लोक घरातच अडकले होते, त्यावेळी देशाने डिजिटल व्यवहारांच्या बाबतीत जागतिक विक्रम बनवला होता. चीन आणि अमेरिकेला मागे टाकत, भारताने 2020 साली डिजिटल व्यवहारांच्या जागतिक आकडेवारीत अव्वल स्थान मिळवले. याच काळात भारतात सर्वाधिक म्हणजे 25.5 अब्ज रियल टाईम ऑनलाईन व्यवहार झाले. त्यापाठोपाठ चीनमध्ये 15.7 अब्ज, दक्षिण कोरियात 6 अब्ज, थायलंड मध्ये 5.2 अब्ज आणि ब्रिटनमध्ये 2.8 अब्ज व्यवहार झाले. या यादीतील प्रमुख 10 देशांमध्ये 1.2 अब्ज व्यवहारांसह अमेरिका नवव्या स्थानावर होता.

चार कोटी घरांमध्ये 'डीडी फ्री डिश' ठरले आहे मोफत मनोरंजनाचे साधन

मध्यम वर्ग आणि गरिबांसाठी भेट ठरलेली 'डीडी फ्री डिश' सेवा सातत्याने नवे विक्रम रचते आहे. स्टार, सोनी, कलर्स, न्यूज, स्पोर्ट्स, शिक्षण वाहिन्या यांच्यासह सुमारे 161 पेक्षा अधिक मोफत वाहिन्यांची सुविधा, स्वस्त टीव्ही सेट, आर्थिक गती, जुन्या काळातील चित्रपट संगीतावर आधारित डीडी रेट्रो वाहिनी आणि फ्री डिश प्लॅटफॉर्मवर मोठमोठ्या प्रसारकांच्या सहभागामुळे मनोरंजनाची सुविधा मोफत पोचवणाऱ्या 'डीडी फ्री डिश'च्या ग्राहकांची संख्या 4 कोटींपर्यंत पोहोचली आहे. 2025 पर्यंत ही सुविधा 5 कोटींपर्यंत पोहोचण्याची अपेक्षा आहे. ही प्रसारभारतीची एक बहु-वाहिनी-फ्री –टू-एअर डायरेक्ट-टू-होम (डीटीएच)सेवा आहे. याचा उद्देश लोकांपर्यंत गुणवत्तापूर्ण मनोरंजन आणि माहिती मोफत उपलब्ध करुन देण्यासाठी एक पर्यायी आणि परवडणारे व्यासपीठ उपलब्ध करुन देणे हा आहे.

मसाले उत्पादक शेतकऱ्यांचा जागतिक बाजारातला प्रवेश आता झाला सुलभ

भारतीय मसाल्यांच्या सुगंधाने जगाला नेहमीच आकर्षित केले आहे. ही संपदा बळकावण्यासाठी कित्येक संघर्षही झालेत, कारण त्यावेळी भारताकडे निर्यातीसाठी कोणतेही साधन नव्हते. आज मात्र, भारत मसाल्यांचा जगातील सर्वात मोठा उत्पादक, ग्राहक आणि निर्यातदारही आहे. 2019-20 या वर्षात देशातून सुमारे 3 अब्ज कोटी रुपये किमतीच्या मसाल्यांची निर्यात झाली. अशा परिस्थितीत, केंद्र सरकार मसाला उत्पादक शेतकऱ्यांना आंतरराष्ट्रीय बाजारात प्रवेश मिळवून देण्यासाठी आणि त्यायोगे त्यांच्या उत्पन्नात वाढ करण्यासाठी ब्लॉक चेन संचालित ट्रेसेबिलीटी इंटरफेस विकसित करणार आहे. त्यासाठी भारतीय मसाला बोर्ड आणि संयुक्त राष्ट्र विकास कार्यक्रम (यूएनडीपी) इंडियाच्या एक्सलेरेटर प्रयोगशाळेने एक करार केला आहे. ब्लॉक चेन ही डिजिटल आधारित आर्थिक व्यवहारांच्या नोंदणी ठेवणारी एक सुरक्षित, लिक-प्रूफ व्यवस्था आहे.

अमृतमहोत्सवाच्या समाप्तीसोबतच, सर्वांसाठी घराचे स्वप्न होणार साकार

जेव्हा आपला देश स्वातंत्र्याच्या अमृतमहोत्सवी वर्षाची सांगता करत असेल त्याचवेळी गावातल्या सर्वांना पक्के घर देण्याचे स्वप्नही साकार होत असेल. सामाजिक-आर्थिक-जाती आधारित जणगणनेच्या अहवालाचा आधार घेत, पंतप्रधान आवास योजना ग्रामीण तयार करण्यात आली आहे. या अंतर्गत ग्रामीण कुटुंबांसाठी एक कायमस्वरूपी प्रतीक्षा यादी तयार करण्यात आली आहे. या यादीत असलेल्या 2.14 कोटी पात्र कुटुंबांपैकी 1.92 म्हणजे सुमारे 90 टक्के घरांना परवानगी देण्यात आली आहे. ज्यापैकी 1.36 कोटी म्हणजे 71 टक्के घरांचे बांधकाम पूर्ण झाले आहे.

प्रगतीचा महामार्ग, निर्मितीची नवी दिशा

भारतात आज जगातल्या सर्व देशांच्या तुलनेत सर्वाधिक रस्त्यांची उभारणी होत आहे. गेल्या सात वर्षात राष्ट्रीय महामार्गांची लांबी 91,287 किलोमीटर ने वाढून 1,37, 625 किमी झाली आहे. 2014 मधील रस्त्यांच्या तुलनेत हे प्रमाण 50 टक्के अधिक आहे. रस्ते मार्गात 2.2 टक्के वाटा महामार्गांचा आहे ज्यावरून सुमारे 40 टक्के वाहतूक होत असते. म्हणूनच केंद्र सरकारने गेल्या पाच वर्षात त्यासाठीच्या तरतुदीत पाचपट वाढ केली आहे. 2015 साली ही तरतूद 33.414 कोटी रुपये इतकी होती जी आता 1,83,101 कोटी रुपये इतकी झाली आहे. जर प्रगतीच्या या वेगाकडे तुलनात्मकदृष्ट्या पहिले तर 2010-14 या काळात केवळ 5,865 प्रकल्पांना मंजुरी देण्यात आली होती आणि त्यापैकी 4,918 प्रकल्प पूर्ण झाले होते. मात्र, 2015-21 या काळात, 10,855 प्रकल्पांना मंजुरी देण्यात आली आहे आणि यापैकी 8989 प्रकल्प पूर्ण झाले आहेत.

गोखले :ज्यांना खुद्द बापूंनी 'महात्मा'उपाधी दिली

भारतीय स्वातंत्र्यलढ्याच्या नेतृत्वांपैकी गोपाळ कृष्ण गोखले असे एकमेव व्यक्तिमत्व होते, ज्यांना दोन संपूर्ण भिन्न विचारसरणीच्या दोन नेत्यांनी आपले गुरु मानले होते. महात्मा गांधी आणि मोहम्मद अली जिना या दोघांचेही राजकीय गुरु होण्याचा सन्मान त्यांना मिळाला होता. 19 फेब्रुवारी 1915 साली जेव्हा गोखले यांचे देहावसान झाले, त्यावेळी गांधीजींनी म्हटले होते, ''गोखले स्फटीकासारखे स्वच्छ होते. एका छोट्याश्या कोकरासारखे त्यांचे हृदय कोमल होते. त्याचवेळी ते सिंहासारखे धाडसी होते आणि सध्याच्या राजकीय परिस्थितीत ते एक आदर्श मार्गदर्शक होते''.

महाराष्ट्रातील रत्नागिरी इथे 9 मे 1866 रोजी एका ब्राह्मण कुटुंबात एका बालकाचा जन्म झाला. घरची परिस्थिती तशी बेताचीच होती. मात्र तरीही आई-वडिलांना शिक्षणाचे महत्त्व समजत होते. त्यामुळे त्यांनी आपल्या मुलाला उत्तम शिक्षण दिले. मुंबईच्या एल्फिन्स्टन कॉलेजमधून 1884 साली परीक्षा उत्तीर्ण करणाऱ्या गोखले यांचे नाव भारतातील अशा पिढीत समाविष्ट आहे, ज्यांनी पहिल्यांदाच विद्यापीठाची परीक्षा उत्तीर्ण केली होती. आपले शिक्षण पूर्ण करुन गोखले यांनी प्राध्यापकी सुरु केली. त्याचदरम्यान ते महादेव गोविंद रानडे आणि दादाभाई नौरोजी यांच्या संपर्कात आले. या दोघांकडून कायद्याचे शिक्षण, बारकावे समजून घेत, ते त्याच काळात काँग्रेसचे सदस्य बनले आणि फिरोजशाह मेहता यांच्याही ते संपर्कात आले. मेहता त्यावेळचे सुप्रसिध्द निष्णात वकील होते आणि वादविवादात ब्रिटीश कायद्यांमधील त्रुटी/चुकांवर बोट ठेवून सत्ताधाऱ्यांच्या नजरेला नजर भिडवत त्यांना 'अंध' म्हणण्याची हिंमत त्यांच्यात होती. मेहता मुंबई विधान परिषदेचे सदस्य होते. त्यांच्याच सोबत गोखले तिथपर्यंत पोहोचले होते. 1902 साली ब्रिटीश वित्त सचिव, एडवर्ड लॉ यांनी सात कोटी रुपयांच्या शिलकीचा अर्थसंकल्प सादर केला. अर्थसंकल्प शिलकीचा असल्याने, साहजिकच त्यांचे चारी बाजुंनी कौतुक सुरु होते. मात्र, त्याच काळात देशाच्या अनेक भागात भीषण दुष्काळ पडला होता. गोखले यांनी त्यावेळी आकडेवारी आणि तर्कशुद्ध युक्तिवाद करुन इंग्रज सरकारने या दुष्काळाच्या स्थितीतही शेतसारा कसा वाढवलेला आहे, सैन्यावर कसा वायफळ खर्च केला जात आहे आणि शिक्षणावरच्या निधीत कशी कपात केली जात आहे, हे सगळे मुद्दे सप्रमाण सिद्ध केले. विधानपरिषदेतल्या आपल्या भाषणात गोखले यांनी सरकारची खोटी प्रतिमा उघड केली. या भाषणामुळे गोखले प्रसिध्द झाले, काँग्रेसमध्येही त्यांचे स्थान उंचावले आणि 1905 साली वयाच्या केवळ 39 व्या वर्षी त्यांना काँग्रेसच्या अध्यक्षपदाची जबाबदारी देण्यात आली. काँग्रेसमध्ये त्यावेळी दोन गट निर्माण झाले होते. एक मवाळ आणि एक जहाल गट जहाल गटाचे नेतृत्व बाळ गंगाधर टिळक यांच्याकडे होते, ब्रिटीशांच्या विरोधात उग्र आंदोलने करावीत असे या गटाचे मत होते. दुसरा होता मवाळ गट, त्याचे नेतृत्व

> ***''गोपाळ कृष्ण गोखले अपार ज्ञानाने परिपूर्ण असे एक महान व्यक्तिमत्व होते. त्यांनी शिक्षण आणि सामाजिक सक्षमीकरणाच्या क्षेत्रात मोठे योगदान दिले होते. भारताच्या स्वातंत्र्यलढ्यात देखील त्यांनी अनुकरणीय असे नेतृत्व दिले होते.***
>
> **——— नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान**

गोपाळ कृष्ण गोखले यांच्याकडे होते. भारतीयांनी आधी सुशिक्षित व्हावे तरच ते एक नागरिक म्हणून आपले स्वातंत्र्य मिळवू शकतील, असे मवाळ गटाचे मत होते. 1912 साली बॅरीस्टर मोहनदास करमचंद गांधी यांच्या आमंत्रणावरुन गोखले दक्षिण आफ्रिकेला गेले होते. जेव्हा गांधी भारतात परतले त्यावेळी गोखले यांनी त्यांना सल्ला दिला, "हा देश समजून घ्यायचा असेल तर त्याच्या जवळ जा, संपूर्ण देश बघा, समजून घ्या, त्यानंतरच आपली रणनीती तयार करा. बॅरीस्टर गांधी महात्मा आणि बापू होण्यापर्यंतच्या आपल्या प्रवासात, आपल्या गुरुंनी सांगितलेल्या या मार्गांवरुनच चालत राहिले."

देशात त्याकाळी असलेली अस्पृश्यता आणि जातिभेदाविरुध्द गोखले यांनी आयुष्यभर लढा दिला. भारतीय शिक्षणाची व्याप्ती वाढवण्यासाठी त्यांनी 'सर्वन्ट्स ऑफ सोसायटी'ची स्थापना केली होती. 'मोर्ले-मिंटो सुधारणांचे मोठे श्रेय गोखले यांच्या प्रयत्नांना दिले जाते. या सुधारणांमुळे गव्हर्नर जनरलच्या कार्यकारी परिषदेत पहिल्यांदाच भारतीयांना स्थान देण्यात आले होते. असे म्हटले जाते की भारतात सर्वात आधी स्वदेशीचा विचार देखील गोखले यांनीच दिला होता. त्यावरच पुढे महात्मा गांधी यांनी स्वदेशी आंदोलन उभे केले. वयाच्या केवळ 48 व्या वर्षी, 19 फेब्रुवारी 1915 रोजी गोखले यांचे निधन झाले होते.

राष्ट्रनिति... आत्मनिर्भर भारताची पटकथा

12 मे एक अशी तारीख, जी भारताचे वर्तमान आणि भविष्य निश्चित करण्यासाठी एक जनचळवळ म्हणून राष्ट्राची दिशा आणि स्थिती ठरवते आहे. कोरोनासारख्या महामारीनंतर देशाला 'व्होकल फॉर लोकल' असा दीर्घकालीन विचार देण्यासोबतच आत्मनिर्भर भारताला एक जन चळवळ बनवत पुढे घेऊन जाण्याचा निश्चय व्यक्त करण्याची तारीख. पंतप्रधानांच्या याच विचारांचा परिणाम म्हणून गुंतवणुकीच्या क्षेत्रात भारत आज जगाचा आवडता देश ठरला आहे. 'मेक इन इंडिया,मेड फॉर वर्ल्ड' चा मंत्र साकार होतो आहे.

राष्ट्रनीती ही राजकारणापेक्षा केव्हाही महत्वाची असते. गेल्या अनेक शतकांपासून नेहमीच अशी काही घटना किंवा विचार देशासमोर येतो, त्यावेळी गरीब-श्रीमंत, युवा, आबालवृध्द, स्त्री-पुरुष सगळे एकजुटीने राष्ट्रनिर्मितीचा हा विचार घेऊन तो प्रत्यक्षात उतरवण्यासाठी झटत असतात. याच 'राष्ट्रनीतीच्या'भावनेतून, गेल्या वर्षी 12 मे रोजी देशाला एक अशी दिशा देण्यात आली जी भारताला आत्मनिर्भर बनवण्यासाठी तर मार्गदर्शक ठरलीच, त्याशिवाय, सर्वसामान्य जनतेच्या मनातील परदेशी वस्तूंचे आकर्षण कमी करण्यासाठीही तिची मदत झाली. या विचारातून स्वदेशी वस्तू खरेदी करण्यासाठीच्या लोकांच्या उत्साहाने आत्मनिर्भर भारत ही एक जनचळवळ झाली. या जनआंदोलनाचा प्रत्यय आपल्याला विशाखापट्टणमच्या वेंकट मुरली प्रसाद यांनी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांना काही महिन्यांपूर्वी लिहिलेल्या पत्रातून मिळतो. वेंकट यांनी लिहिलंय – "मी 2021 साठीचे माझे एबीसी या पत्रासोबत जोडतो आहे. पहिल्यांदा पंतप्रधानांनाही कळले नाही, की हे एबीसी काय आहे? मात्र त्यांनी जेव्हा पत्रासोबत जोडलेली यादी पाहिली तेव्हा त्यांच्या लक्षात आले की इंग्रजीतील या एबीसीचा अर्थ आहे- आत्मनिर्भर भारत चार्ट ! या अत्यंत रोचक चार्टमध्ये वेकंट यांनी त्या सर्व गोष्टींचा उल्लेख केला होता, ज्यांचा वापर ते त्यांच्या दिनचर्येत करतात. त्यात, इलेक्ट्रोनिक्स वापराच्या वस्तू, स्टेशनरी, आपल्या गरजेच्या वस्तू, या सर्व गोष्टी या यादीत लिहिलेल्या होत्या. वेंकट यांनी आपल्या पत्रातून आपला संकल्प पंतप्रधानांना कळवला होता. ते म्हणाले की ते आता अशाच सर्व गोष्टींचा वापर करणार आहेत, ज्या तयार करण्यात देशबांधवांचा घाम आणि श्रम खर्च झाले आहेत. ते पुढे म्हणतात—"आपण कळत-नकळतपणे त्या परदेशी गोष्टींचा आणि उत्पादनांचा वापर करतो आहोत, ज्यांचे पर्याय भारतात सहजपणे उपलब्ध आहेत."

पंतप्रधान मोदी यांनी त्यांच्या या उत्साहाला जोड देत म्हटले आहे- "आपल्याला ही भावना कायम ठेवायची आहे; नव्हे तर आणखी वाढवायची आहे. माझा देशबांधवांना आग्रह आहे की आपण सर्वांनीच एक यादी बनवा आणि दिवसभरात आपण ज्या ज्या गोष्टी वापरता, त्या सर्व गोष्टींचा शोध घ्या, आणि बघा की त्यापैकी परदेशी बनावटीच्या किती वस्तू-सुविधा आपल्या आयुष्यात शिरल्या आहेत किंवा आपले आयुष्य त्यांनी परावलंबी केले आहे. भारतात तयार होणाऱ्या पर्यायी वस्तूंचा शोध घ्या. आणि हा संकल्प करा की यापुढे भारतात तयार होणाऱ्या आणि भारतातील लोकांच्या श्रम-घामातून निर्माण होणाऱ्या वस्तूंचाच आम्ही वापर करू. एक संकल्प देशासाठी आपण नक्कीच घेऊ शकतो.

आत्मनिर्भर भारत पॅकेज

कोरोनाने केवळ लोकांचे जीवनमानच नाही, तर देशाच्या आर्थिक विकासाच्या गतीलाही खीळ घातली. त्यामुळे या थांबलेल्या अर्थचक्राला पुन्हा गती देण्यासाठी आत्मनिर्भर भारत पॅकेज ची घोषणा करण्यात आली. अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन यांनी 13 मे पासून ते 17 मे 2020 पर्यंत पाच टप्प्यात 20.97 लाख कोटी रुपयांच्या आत्मनिर्भर भारत पॅकेजचा पूर्ण आराखडा देशासमोर मांडला. 12 ऑक्टोबर 2020 ला 73 हजार कोटी रुपयांच्या आत्मनिर्भर भारत 2.0 ची आणि 12 नोव्हेंबर 2020 ला 2 लाख 65 हजार 80 कोटी रुपयांच्या आत्मनिर्भर भारत 3.0 पॅकेजची घोषणा करण्यात आली. आत्मनिर्भर भारत पॅकेज अंतर्गत कोणत्या टप्प्यात, कोणत्या घटकाला काय मिळाले, आणि त्याचा आपल्या अर्थव्यवस्थेवर काय परिणाम झाला, हे जाणून घेऊया.

आत्मनिर्भर भारत अभियान 1.0

- **एक देश, एक शिधापत्रिका योजना :** संपूर्ण देशात एकच शिधापत्रिका चालणार, कुठूनही रेशन खरेदी करण्याची सुविधा.
- **पीएम स्वनिधी योजना :** आता 23.97 लाख रुपयांचे कर्ज रस्त्यावरच्या फेरीवाल्यांना वितरीत, दहा हजार रुपयांचे कर्ज मिळण्याची सुविधा.
- **किसान क्रेडीट कार्ड योजना :** किसान क्रेडीट कार्ड योजनेअंतर्गत 157.44 लाख शेतकऱ्यांना मदत मिळाली आहे.
- **प्रधानमंत्री मस्त्य संपदा योजना :** 9 डिसेंबर 2020 पर्यंत 2,182 कोटी रुपयांच्या प्रकल्पांना मंजुरी देण्यात आली आहे.
- **शेतकऱ्यांसाठी आपत्कालीन खेळते भांडवल योजना:** 25000 कोटी रुपये आतापर्यंत शेतकऱ्यांच्या खात्यात जमा करण्यात आले आहेत.
- **इसीएलजीएस 1.0 :** आतापर्यंत 2.05 लाख कोटी रुपये 61 लाख लोकांना मंजूर करण्यात आले आहेत.
- **अंशत: पतहमी योजना 2.0 :** सार्वजनिक क्षेत्रात बँकेने पोर्टफोलियोच्या खरेदीसाठी 26,899 कोटी रुपये मंजूर केले आहेत.
- **एनबीएफसी/एचएफसी साठी तरलता योजना :** या योजनेअंतर्गत, आतापर्यंत 7227 कोटी रुपये वितरीत करण्यात आले आहेत.
- **महापारेषणसाठी तरलता योजना :** याअंतर्गत, आतापर्यंत 1,18, 273 कोटी रुपये कर्ज मंजूर करण्यात आले आहे.

आत्मनिर्भर भारत अभियान 2.0

सणांसाठीचा अग्रीम निधी : सण, उत्सवानिमित्त मिळणाऱ्या अग्रीम निधी योजनेअंतर्गत, एसबीआय उत्सव कार्ड सर्व लाभार्थ्यांना देण्यात आले आहेत.

एलटीसी कॅश व्हाऊचर योजना : एलटीसी कॅश व्हाऊचर योजना आत्मनिर्भर भारत अभियान 2.0 अंतर्गत सुरु करण्यात आली. या योजनेमुळे अर्थव्यवस्थेत सुधारणा होण्यास मदत झाली आहे.
रस्ते महामार्ग मंत्रालय आणि संरक्षण मंत्रालयाला 25,000 कोटी रुपये अतिरिक्त भांडवल खर्च म्हणून देण्यात आले आहेत. 11 राज्यांना भांडवली खर्चासाठी 3,621 कोटी रुपयांचे कर्ज

आत्मनिर्भर भारत अभियान 3.0

- आत्मनिर्भर भारत रोजगार योजनेअंतर्गत संघटीत क्षेत्रात रोजगार देण्यावर भर देण्यात आला.
- आपत्कालीन पतहमी रोजनेअंतर्गत, कोविड काळात संकटग्रस्त असलेल्या आरोग्य यंत्रणा आणि इतर क्षेत्रांसाठी या योजनेची सुरुवात करण्यात आली.
- उत्पादनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी उत्पादन आधारित सवलत योजनेची सुरुवात करण्यात आली. या योजनेअंतर्गत, आता आणखी 10 क्षेत्रे जोडण्यात आली आहेत. एकूण 13 क्षेत्रांना पीएलआय योजनेचा लाभ दिला जाणार आहे.
- प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी) अंतर्गत, 18000 कोटी रुपयांचा अतिरिक्त निधी दिला गेला. ज्यातून, या क्षेत्रात मागणी वाढण्यासोबतच रोजगारनिर्मितीही होऊ शकेल.
- 31 डिसेंबर 2021 पर्यंत बांधकाम आणि पायाभूत क्षेत्राशी संबंधित कंपन्यांसाठी बँक हमी म्हणून 10 च्या ऐवजी 3 टक्के सुरक्षा हमी निश्चित करण्यात आली.
- घर बांधणारे तसेच, घर विकत घेणाऱ्यांना प्राप्तीकर सवलतीचा लाभ .
- शेतकऱ्यांच्या हितासाठी खत अनुदानासाठी 65 हजार कोटी रुपये अतिरिक्त निधी. प्रधानमंत्री गरीब कल्याण योजनेअंतर्गत, अतिरिक्त 10 हजार कोटी रुपये देण्यात आले.
- कर्जसहाय्याच्या मार्गाने निर्यातीला प्रोत्साहन देण्यासाठी एक्झिम बँकेला 3000 कोटी रुपये अतिरिक्त प्रोत्साहन निधी देण्याची घोषणा करण्यात आली.
- कोविड लस संशोधन आणि लस विकसित करण्यासाठी 900 कोटी रुपये.

खरे तर, पंतप्रधानांनी कोरोनाच्या दुष्परिणामातून देशाला वाचवण्याचा विडा तर उचलला आहेच, त्याशिवाय, रुळावरुन घसरत जाणाऱ्या अर्थव्यवस्थेलाही पुन्हा एकदा सुदृढ बनवणे आणि विकासाची गती अधिक जलद करण्याचा आराखडा देखील तयार केला होता. जेणेकरुन दोन्ही पातळ्यांवर देशाचे कमीतकमी नुकसान व्हावे. तिसऱ्या टाळेबंदीनंतर, 12 मे रोजी देशाला उद्देशून भाषण करतांना पंतप्रधान मोदी यांनी केवळ कोरोनाच्या आधीचीच नाही, तर नंतरच्या जगाचाही विचार करत, अर्थव्यवस्था, पायाभूत सुविधा, व्यवस्था आणि मागणीवर भर देत, आत्मनिर्भर भारताच्या भविष्याचा मार्ग आखला होता. तर अर्थव्यवस्था, पायाभूत सुविधा, मागणी यावर भर देत आत्मनिर्भर भारताच्या भविष्याची छटा सादर केली. यासाठी स्थानिक उत्पादनांना प्रोत्साहन देत त्यांची जागतिक

सुधारणांचा परिणाम | अर्थव्यवस्था पूर्वपदावर

- **जीडीपीच्या 15 टक्के पॅकेज:** केंद्र सरकारने जाहीर केलेले 29.87 लाख कोटी रुपयांचे हे पॅकेज, देशाच्या एकूण जीडीपीच्या सुमारे 15 टक्के होते. अर्थव्यवस्थेला गती देण्यासाठी इतरही देशांनी आर्थिक पॅकेज जाहीर केले.जपानने आपल्या जीडीपीच्या 21.1%, अमेरिकेने आपल्या जीडीपीच्या 13% ,स्वीडनने 12%, जर्मनीने 10.7%, स्पेनने 7.3% आणि चीन ने आपल्या एकूण जीडीपीच्या 3.8% इतके आर्थिक पॅकेज या काळात जारी केले
- **जीडीपी विकास दर झाला पुन्हा सकारात्मक :**लॉकडाऊनच्या काळात विकास दर -23.9% पर्यंत खाली घसरला होता आणि जगभरातल्या आर्थिक क्षेत्रातल्या तज्ञांनी आपल्याकडे मंदीची शक्यता वर्तवली होती मात्र केंद्र सरकारच्या दूरदृष्टीमुळे कठीण काळात, तिसऱ्या तिमाहीत जीडीपी विकास दर 0.4% या अंकासह 'व्ही आकारात' सुधारणा दर्शवत सकारात्मक झाला
- **विदेशी गुंतवणूक विक्रमी स्तरावर :** एप्रिल 2020 मध्ये देशात कडक लॉक डाऊन असताना तिथपासून ते जानेवारी 2021 पर्यंत केवळ 10 महिन्यात देशात 72.12 अब्ज डॉलर्स थेट परदेशी गुंतवणुकीचा ओघ राहिला. आतापर्यंतच्या इतिहासातकोणत्याही वित्तीय वर्षाच्या पहिल्या दहा महिन्यातली ही सर्वाधिक थेट परकीय गुंतवणूक आहे.

समाजातल्या प्रत्येक वर्गाची काळजी

प्रधानमंत्री गरीब कल्याण पॅकेज	1,92,800 कोटी रुपये
आत्मनिर्भर भारत अभियान 1.0	11,02,650 कोटी रुपये
प्रधानमंत्री गरीब कल्याण पॅकेज अन्न योजना	82,911 कोटी रुपये
आत्मनिर्भर भारत अभियान 2.0	73,000 कोटी रुपये
आत्मनिर्भर भारत अभियान 3.0	2,65,080 कोटी रुपये
रिजर्व बँकेकडून जाहीर केलेले उपाय	12,71,200 कोटी रुपये
एकूण	29,87,641 कोटी रुपये

- **आयातआयात झाली कमी,निर्यात वाढली :** लॉकडाउनच्या आधीपर्यंत मार्च 2020 मध्ये भारताची एकूण विदेशी निर्यात 21.49 अब्ज डॉलर होती, मार्च 2021 मध्ये 58.23% वाढीसह निर्यात 34 अब्ज डॉलर झाली. इतकेच नव्हे तर या काळात भारताच्या सर्वोच्च पाच वस्तूंच्या आयातीत 13 ते 90 टक्के कपात झाली आहे.
- **विक्रमी जीएसटी संकलन :** मार्च 2021 मध्ये 1.23 लाख कोटी रुपयांचे विक्रमी जीएसटी संकलन झाले आहे. ऑक्टोबर 2020 पासून सलग सहाव्यांदा जीएसटी संकलन 1 लाख कोटी रुपयांपेक्षा जास्त राहिले आहे.

स्तरावर ओळख निर्माण करण्याचे आवाहन त्यांनी केले. याचा परिणाम म्हणजे आज भारतात गुंतवणूक करण्यासाठी विदेशी गुंतवणूकदारांचा उत्साह वाढला आहे, आयात कमी करत निर्यातीला प्रोत्साहन मिळत आहे. सण समारंभ, लग्न समारंभ यासारख्या प्रत्येक कार्यक्रमात 'लोकल' वस्तूंसाठी लोक 'व्होकल' होताना दिसत आहेत.

आधी जन जीवन मग राष्ट्र विकासाला वेग

देशात पहिला लॉक डाऊन 25 मार्च 2020 ला लागला आणि दुसऱ्याच दिवशी केंद्र सरकारने 26 मार्चला 1.70 लाख कोटी रुपयांची प्रधानमंत्री गरीब कल्याण योजना जाहीर करत गावा-गावातल्या गरीब शेतकऱ्यांना दिलासा दिला. इतकेच नव्हे तर 12 मे रोजी 20 लाख कोटी रुपयांचे आर्थिक पॅकेज जाहीर केले त्याचीही संपूर्ण तयारी लॉक डाऊनच्या काळातच केली होती. या घोषणेआधी सरकारने उद्योग जगताला विश्वासात घेणे असो किंवा औषध निर्मिती, डॉक्टर,सामाजिक संघटना, कृषी, ऊर्जा, शिक्षण,माहिती तंत्रज्ञान यासह सर्व क्षेत्राशी संबंधित लोकांशी दूरदृश्य प्रणालीद्वारे संवाद साधला तर राजकीय पक्षभावनेच्या पलीकडे जात देशहिताला प्राधान्य देत सर्व राज्यांच्या मुख्यमंत्र्यांशी पाच वेळा संवाद साधला. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी या अभियानाला जो आकार दिला त्यामुळे येत्या काळात भारत निर्यातदार देशांमध्ये झपाट्याने पुढे येईल.पंतप्रधानांनी घोषणा केल्यानंतर केंद्रीय वित्त मंत्री निर्मला सीतारमण यांनी पाच टप्प्यात पॅकेजची केलेली घोषणाही धोरणात्मक होती. भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा मानल्या जाणाऱ्या सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग क्षेत्रात सुधारणांसह मजबुतीतून उत्पादन आणि पुरवठ्यावर पहिल्या दिवशी भर देण्यात आला तर दुसऱ्या दिवशी शेतकरी,मजूर,फेरीवाले, रोजगार निर्मिती आणि निवास याबाबत घोषणा करण्यात आली. तिसऱ्या दिवशी कृषी उत्पादन आणि पशुधनाबाबत तर चौथ्या दिवशी पायाभूत सुविधा गतिमान करण्यासंदर्भात घोषणा करण्यात आली. शेवटच्या दिवशी ग्रामीण, आरोग्य यंत्रणा यामध्ये कोरोनानंतर बदललेली परिस्थिती लक्षात घेता कसे परिवर्तन घडवता येईल, याबाबत विचार करण्यात आला.

लसीकरण उत्सव
कोरोना विरोधात दुसरा मोठा लढा

संपूर्ण जगात कोरोना संक्रमणात पुन्हा वेगाने वाढ दिसून येत आहे. भारतातही या दुसऱ्या लाटेत अनेक राज्यात रुग्णांचे मोठे आकडे येत आहेत. या वर्षाच्या फेब्रुवारीमध्ये महामारीचा जोर कमी झाल्याचे दिसून येत होते तितक्यात भयावह रूप घेऊन महामारी पुन्हा एकदा समोर उभी ठाकली आहे. परिस्थिती अशी आहे की सीबीएसईच्या 10 वीच्या परीक्षा रद्द कराव्या लागल्या तर 12 वीच्या परीक्षा सध्या तरी स्थगित करण्यात आल्या आहेत. देशात लसीकरण कार्यक्रमाला अधिक वेग देण्याबरोबरच लोकांना योग्य उपचार मिळावेत यासाठीही महत्वाची पावले उचलण्यात आली आहेत. भारतात 16 जानेवारीला आरोग्य कर्मचाऱ्यांना लस देऊन कोरोना प्रतिबंधक लसीकरणाला सुरवात झाली. 2 फेब्रुवारीपासून आघाडीवरच्या कर्मचाऱ्यांच्या लसीकरणाला सुरवात झाली. 1 मार्च पासून 60 वर्षावरील आणि 45-59 वयोगटातल्या गंभीर आजार असलेल्या व्यक्तींना लस देण्यासाठी सुरवात झाली. या काळात कोरोनाची दुसरी लाट येऊ लागली आणि सरकारने 1 एप्रिल पासून 45 वर्षावरील सर्व लोकांना लसीकरणासाठी पात्र ठरवले. 12 एप्रिल पासून कार्यस्थळी सुद्धा 45 वर्षावरील लोकांच्या लसीकरणाला सुरवात झाली.

आता18 वर्षावरील सर्वांना लस

कोरोना संक्रमणाच्या दुसऱ्या लाटेने अनेक राज्यात घातक परिणाम घडवले आहेत. नवे रुग्ण, उपचाराधीन रुग्ण, संक्रमण दर...सगळ्यात वाढ, कोरोना संक्रमणाची ही साखळी तोडण्यासाठी चाचण्या, रुग्णांच्या संपर्कातल्या व्यक्तींचा शोध आणि उपचार या त्रिसुत्रीसह आता लसीकरण उत्सवाच्या माध्यमातून देश झाला सज्ज..

दुसरी लाट अधिक धोकादायक, रुग्णांची मोठी संख्या

19 एप्रिलच्या आकडेवारीनुसार भारतात एका दिवसात 2.74 लाख कोरोना रुग्ण आढळले आहेत. एका दिवसात नोंद झालेली आतापर्यंतची ही सर्वात अधिक संख्या आहे. भारतातल्या नव्या रुग्णांपैकी सर्वात जास्त रुग्ण महाराष्ट्र, मध्य प्रदेश, पंजाब, दिल्ली, राजस्थान, गुजरात, कर्नाटक, तामिळनाडू , उत्तर प्रदेश,

सर्वात वेगवान :85 दिवसात 10 कोटी लसीच्या मात्रांचा विक्रम

भारताने 10 एप्रिलला कोरोना लसीकरणात महत्वाचा टप्पा साध्य केला. 16 जानेवारीपासून सुरु झालेल्या लसीकरण कार्यक्रमा अंतर्गत केवळ 85 दिवसात 10 कोटी लसीच्या मात्रा देण्यात आल्या होत्या. लसीकरणाचा हा वेग जगात सर्वात जास्त आहे. एकूण लसीकरणात भारताच्या पुढे असलेल्या अमेरिकेत 85 दिवसात 9.2 कोटी, चीन मध्ये 85 दिवसात 6.14 कोटी लोकांना लस देण्यात आली. या दोन्ही देशात भारताच्या आधी लसीकरण कार्यक्रम सुरु झाला होता. 18 एप्रिल पर्यंत देशात एकूण 12 कोटी 38 लाख लोकांना लसीच्या मात्रा देण्यात आल्या आहेत.

लसीकरणाबरोबरच खबरदारीही आवश्यक

19,29,329
एकूण सक्रिय रुग्ण

1,29,53,821	1,78,769	86.00%
बरे झालेल्यांची संख्या	मृत्यु	रुग्ण बरे होण्याचा दर

मृत्यु दर (1.19%) आकडेवारी 18 एप्रिल पर्यंत

स्पुटनिक – V ला मंजुरी, इतर लसीही लवकरच

कोवीशील्ड आणि कोवेक्सिननंतर रशियाच्या स्पुटनिक – V लसीला आपत्कालीन उपयोगासाठी मंजुरी देण्यात आली आहे. भारतात डॉ. रेड्डीज लॅबोरेटरी स्पुटनिक – V लस तयार करेल. व्यापक परीक्षणानंतर ही लस सुमारे 91.6 टक्के प्रभावी असल्याचे आढळून आले आहे. तिसऱ्या लसीला मंजुरी मिळाल्याने लसीकरण कार्यक्रम अधिक वेग घेणार आहे. याबरोबरच लसीकरण कार्यक्रमाला आणखी वेग देण्यासाठी इतर देशात मंजुरी मिळालेल्या लसींचा भारतात वापर करण्यासाठीही केंद्र सरकार लवकरच मंजुरी देऊ शकेल. प्रथम 100 लोकांवर याची चाचणी केली जाईल.

पंतप्रधानांनी आणखी काही मुद्यांवर दिला भर

- लस वाया जाण्यापासून रोखणे हा कोविड व्यवस्थापनाचा एक मोठा भाग आहे. सर्वांनी एकत्रितपणे याकडे लक्ष द्यायला हवे.
- लस घेतल्यानंतरही मास्क आणि कोविड विषयक इतर नियमांचे म्हणजेच सुरक्षित अंतर राखणे याकडे आपल्याला सातत्याने लक्ष द्यायला हवे
- जास्तीत जास्त लोकांना लसीकरणासाठी प्रोत्साहित करा. यासाठी महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या जयंतीपासून 11 एप्रिलपासून डॉ बाबासाहेब आंबेडकर जयंती 14 एप्रिल पर्यंत देशात लसीकरण उत्सव करण्यात आला
- आपल्याला चार बाबी लक्षात ठेवणे आवश्यक आहे . पहिली म्हणजे इच वन – व्हॅक्सिनेट वन म्हणजे जे लोक कमी शिकलेले आहेत, वयस्कर आहेत, जे स्वतः जाऊन लस घेऊ शकत नाहीत त्यांना मदत करा
- इच वन – ट्रीट वन म्हणजे ज्या लोकांकडे पुरेशी माहिती नाही अशा लोकांना कोरोना उपचारासाठी मदत करा.
- एच वन –सेव्ह वन म्हणजे मी स्वतः मास्कचा वापर करेन आणि स्वतः बरोबरच इतरांचेही रक्षण करेन यावर भर द्यायचा आहे.
- चौथी महत्वाची बाब म्हणजे कोणाला कोरोना झाल्यास 'सूक्ष्म प्रतिबंधित क्षेत्र' करण्यासाठी समाजातल्या लोकांनी पुढाकार घ्यावा. जिथे एक कोरोना पॉझीटीव्ह व्यक्ती आहे तिथे कुटुंबातले लोक, समाजातल्या लोकांनी 'सूक्ष्म प्रतिबंधित क्षेत्र' करावे.

छत्तीसगड आणि केरळमध्ये आहेत.

रेमडेसिविर आणि ऑक्सीजन पुरवठा सुनिश्चित करू...

केंद्र सरकार ने रेमडेसिविर इंजेक्शनच्या निर्यातीला प्रतिबंध केला आहे. या बरोबरच रेमडेसिविर इंजेक्शनच्या किमतीही निर्धारित केल्या आहेत. भारतात आता 7 कंपन्या या इंजेक्शनचे उत्पादन करतात. एका महिन्यात 38 लाख 80 हजार डोस तयार करण्याची यांची क्षमता आहे. केंद्र सरकारने इंजेक्शन बरोबरच एपीआईची (कच्चा माल) निर्यातही थांबवली आहे.याचबरोबर देशांतर्गत सर्व निर्मात्यांना आपल्या संकेतस्थळावर स्टॉकिस्ट आणि वितरक याबाबत पूर्ण माहिती द्यावी लागेल, औषध निरीक्षक संपूर्ण डाटा वर लक्ष ठेवतील ज्यामुळे काळा बाजार होणार नाही. राज्यांच्या आवश्यकतेनुसार विना अडथळा ऑक्सिजन पुरवठा सुनिश्चित करण्याचे आदेश देण्यात आले आहे. ऑक्सिजन पुरवठ्यासाठी रेल्वे, 'ऑक्सीजन एक्सप्रेस' या नावाने गाडी चालवत आहे. देशभरात 162 ऑक्सिजन प्लांट उभारण्यासाठी मंजुरी देण्यात आली आहे. 33 प्लांट स्थापन करण्यात आले आहेत. मे पर्यंत बाकी प्लांट उभारण्यात येतील.

भीमाने दिले इंग्रजांना आव्हान, झलकारी बाईंचा झाशीला अभिमान

10 मे 1857... या तारखेला भारतात एका नव्या युगाचा प्रारंभ झाला होता... इंग्रजांनी भले याला विद्रोह किंवा बंड असे नाव दिले असले तरी आपला स्वाभिमान आणि सन्मान यासाठी केलेल्या क्रांतीचे हे प्रतिक आहे, या क्रांतीचा प्रभाव येत्या काळातल्या प्रत्येक भारतीयावर पडणार होता म्हणूनच 164 वर्षानंतरही आज आपण याचे स्मरण करत आहोत...

भारताच्या स्वातंत्र्य लढ्यात असे अगणित टप्पे आहेत, ज्यातून आपल्याला प्रेरणा मिळते,ऊर्जा मिळते. अशा अनेक दिवंगत सेनांनीप्रती देश आपली कृतज्ञता नित्य व्यक्त करतो. जिथे कोट्यवधी लोकांनी शतकापेक्षा जास्त काळ स्वातंत्र्याच्या पहाटेची प्रतीक्षा केली,अशा गुलामीच्या त्या कालखंडाची आपण जेव्हा कल्पना करतो, त्यावेळी स्वातंत्र्याची 75 वर्षे हा टप्पा किती ऐतिहासिक आणि गौरवपूर्ण आहे याची जाणीव आपल्याला होते. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या शब्दात सांगायचे झाले तर, एखाद्या राष्ट्राचा स्वाभिमान आणि बलिदान यांची परंपरा पुढच्या पिढीला माहित करून दिली जाते,त्याचे संस्कार केले जातात तेव्हा त्या राष्ट्राचा अभिमान जागृत राहतो याला इतिहासाची साक्ष आहे. या पर्वात चिरंतन भारताची परंपरा,स्वातंत्र्य लढ्याचे प्रतिबिंब आणि स्वतंत्र भारताची अभिमानास्पद प्रगती यांचा समावेश आहे.

> **कोणताही संकल्प सोहळ्याशिवाय सफल होत नाही. एखादा संकल्प जेव्हा सोहळ्याचे स्वरूप घेतो तेव्हा लाखो लोकांची प्रतिज्ञा आणि ऊर्जा त्यात सामावली जाते. स्वातंत्र्याच्या 75 वर्षांचा हा सोहळा 130 कोटी भारतीयांच्या सहभागाने साकारला जाणार आहे, लोकांच्या सहभागावर हा कार्यक्रम आधारलेला आहे. या सोहळ्यात 130 कोटी देशवासीयांच्या भाव-भावना,सूचना आणि स्वप्ने सामावली आहेत**
> **- नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान**

अशाच प्रकारे स्वातंत्र्य संग्रामात वेगवेगळे लढे, वेगवेगळ्या घटना आपल्या प्रेरणा आहेत, आपले संदेश आहेत, जे आत्मसात करून आजचा भारत आगेकूच करत राहील.

लक्ष्मीबाई होऊन रणांगणात तळपली झाशीची झलकारीबाई

देशासह संपूर्ण जगभरात शौर्याची कीर्ती पसरलेल्या झाशीच्या राणी लक्ष्मीबाई सर्वांनाच परिचित आहेत. लक्ष्मीबाईंनी आपल्या शौर्याने इंग्रजांना सळो की पळो करून सोडत त्यांच्या साम्राज्याला हादरे दिले. लक्ष्मीबाईंचे शौर्य म्हणजे साक्षात दुर्गामातेचा अवतार तर त्यांची सहकारी झलकारी बाई त्याचेच प्रतिबिंब. राणी लक्ष्मीबाईच्या सैन्यात महिला दुर्गा दलाच्या झलकारी बाई सेनापती होत्या. गरीब आणि दलित कुटुंबात जन्मलेल्या झलकारी बाईंच्या चेहऱ्याचे लक्ष्मीबाईंच्या चेहऱ्याशी बरेचसे साम्य होते असे म्हटले जाते. इंग्रजांना चकवण्यासाठी राणीचा वेश धारण करून झलकारीबाई अनेकदा रणांगणात उतरल्या. राणी लक्ष्मीबाईना किल्याबाहेर सुरक्षित बाहेर पडता यावे यासाठी झलकारी बाई, लक्ष्मीबाईचा वेश धारण करून मैदानात उतरल्या. झलकारी बाई थेट इंग्रज जनरल ह्यु रोज समोर उभ्या ठाकल्या. झलकारी म्हणजेच राणी समजणारे इंग्रज खुश झाले. तुम्हाला काय वागणूक दिली पाहिजे असे ह्युने विचारले असता मला फाशी द्या असे उत्तर राणीच्या वेशातल्या झलकारी बाईने दिले. हे उत्तर ऐकून 'भारतातल्या 1% महिला जरी अशा झाल्या तर इंग्रजांना लवकरच भारत सोडून जावे लागेल' असे इंग्रज जनरलने म्हटल्याचे सांगितले जाते. इंग्रजांना नमवणाऱ्या झलकारी बाईंची गाथा आजही बुंदेलखंड मधल्या लोकांच्या मनामनात कायम आहे.

इंग्रजांच्या गोळ्यांना आपल्या बाणांनी प्रत्युत्तर देणारा निमाडचा रॉबिनहूड

मध्य प्रदेशातले खरगोन, आदिवासी भीमा नायक यांची कर्मभूमी म्हणून प्रसिद्ध आहे. मध्यप्रदेशाचा हा भाग निमाड म्हणूनही ओळखला जातो. 1857 च्या क्रांतीचे या भागातले नेतृत्व भीमा नायक यांनी आपल्या 10 हजार आदिवासी सहकाऱ्यांसह केले. त्यांनी इंग्रजांना जेरीस आणले. बडवानी संस्थान ते महाराष्ट्राच्या खानदेश पर्यन्त त्यांचे कार्यक्षेत्र राहिले. इंग्रजांच्या बंदुकीला तीरकमठ्याने प्रत्युत्तर देणारे भीमा, इंग्रजाचा खजिना लुटून तो गरीबांमध्ये वाटत असत, म्हणूनच त्यांना निमाडचा रॉबिनहूड म्हटले जाते. इंग्रजांचे सैन्य त्यांना असे पकडू शकले नाही म्हणून भीमा यांच्या जवळच्या व्यक्तीकडून माहिती घेऊन त्यांना कपटाने पकडले. अटकेनंतर त्यांना काळ्या पाण्याची शिक्षा झाली. अंदमान निकोबार मधल्या पोर्ट ब्लेयर इथे त्यांना ठेवण्यात आले. त्यांचा छळ करण्यात आला. 29 डिसेंबर 1876 ला पोर्ट ब्लेयर इथे ते शहीद झाले.

जीवनाला आकार देण्याची संधी म्हणजे परीक्षा

एका वेळी अनेक महत्वपूर्ण निर्णय हाताळणाऱ्या जगातल्या सर्वात प्रभावी व्यक्तींपैकी एखाद्या व्यक्तीलाच आपल्या जीवनाच्या अनुभवाची शिदोरी मुलांसमवेत वाटण्यासाठी वेळ मिळतो हे ऐकून कोणालाही आश्चर्यच वाटेल. परीक्षेची तयारी करणारे विद्यार्थीच नव्हे तर त्यांचे आई-वडील आणि शिक्षकांनाही, पंतप्रधानांनी अगदी सोप्या आणि आश्वासक शब्दात एक मित्र, एक मार्गदर्शक, एक हितचिंतक या नात्याने दर वर्षी प्रमाणे या वर्षीही 'परीक्षा पर चर्चा' या कार्यक्रमाच्या चौथ्या भागात आत्मविश्वास वाढवण्यासाठी मंत्र दिला. ज्यामुळे विद्यार्थी कोणत्याही ताणाशिवाय हसतमुखाने परीक्षा देऊ शकतील.

केवळ उत्तम गुण मिळवले म्हणजे आपण यशस्वी झालो असा अर्थ आहे का ? प्रत्येक विद्यार्थ्याच्या मनात परीक्षेच्या वेळी दर वर्षी हा प्रश्न डोकावतो. खरे तर कोणत्याही परीक्षार्थीचे यश आणि मेहनत, परीक्षेतल्या त्यांच्या गुणांवर लोक ठरवतात त्यातून ही भावना निर्माण झाली आहे मात्र आता ही धारणा बदलायला हवी. परीक्षा ताण घेण्याची नव्हे तर आव्हानांशी मुकाबला करण्यासाठी स्वतःला सज्ज करण्याची वेळ आहे. सलग चौथ्या वर्षी 'परीक्षा पर चर्चा' कार्यक्रमात पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी सांगितले, 'विद्यार्थ्यांनी परीक्षा म्हणजेच आपले उद्दिष्ट मानता कामा नये. परीक्षा ही जीवनातल्या विविध टप्प्यांत येणाऱ्या कसोटी प्रमाणे आहे आणि अशा प्रकारच्या अनेक परीक्षांना तोंड देण्यासाठी आपण स्वतःला सज्ज राखले पाहिजे.' कोरोना संकटामुळे हा कार्यक्रम प्रथमच व्हर्च्युअल झाला. यामध्ये जगभरातल्या लाखो मुले, पालक आणि शिक्षकांनी सहभाग घेतला. पंतप्रधानांनी एक मित्र म्हणून विद्यार्थी- पालकांना एक महत्वाची गोष्ट सांगितली, 'आपले विचार, माझे विचार,आपले उद्दिष्ट, माझे उद्दिष्ट एकच आहे. उत्तम पुस्तके, चित्रपट, कथा, कविता, चांगले अनुभव ही सर्व प्रशिक्षणाची साधने आहेत. ही परीक्षेबाबत चर्चा आहे मात्र केवळ परीक्षेचीच चर्चा नव्हे'.

> एखादा विषय आपण जेव्हा आत्मसात करतो तेव्हा आपल्या विचारधारेचा तो भाग बनतो, जो आपल्या स्मृती पटलावरून कधी नष्ट होत नाही.
>
> — नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

परीक्षा थांबवल्या, जीवनासाठी महत्वपूर्ण 'परीक्षा पर चर्चा'

देशात कोरोनाचा वाढता धोका लक्षात घेऊन सीबीएसई मंडळाच्या परीक्षांसंदर्भात झालेल्या उच्चस्तरीय बैठकीत पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी सुजाण पालकाच्या नात्याप्रमाणे भूमिका बजावली. कोरोनाचा धोका वाढत असल्याच्या पार्श्वभूमीवर मुलांच्या आरोग्याशी निगडीत चिंतांवर विशेष चर्चा झाली. परीक्षा केवळ टाळाव्यात असे यावेळी सुचवण्यात आले. मात्र मुलांसंदर्भात कोणताही धोका पत्करता येणार नाही असे पंतप्रधानांनी स्पष्ट केले. अशामध्ये परीक्षा थांबवण्यात आल्या आहेत, मात्र त्याआधी आठवड्यापूर्वी परीक्षा पर चर्चा या कार्यक्रमातून विद्यार्थ्यांना परीक्षेच्या ताणातून मुक्त करणे इतकेच नव्हे तर विद्यार्थ्यांना अशा जीवनशैलीशी परिचित करण्याचा पंतप्रधानांचा उद्देश होता, ज्यातून नवांकुर उमलतील आणि बहरतील.

परीक्षेचा ताण आणि भीती यातून मुक्त होण्यासाठी मित्र बनून पंतप्रधानांनी दिला मंत्र

विद्यार्थ्यांनी परीक्षेच्या ताणातून असे व्हावे मुक्त

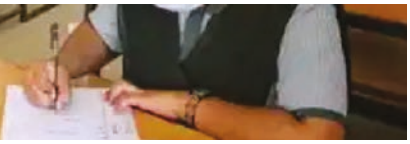

- **परीक्षेला घाबरू नका :** परीक्षा पहिल्यांदाच किंवा अचानक आलेली नाही. प्रत्येक वर्षी मार्च-एप्रिलमध्ये परीक्षा होतात. आपल्याला परीक्षेची भीती नाही. आपल्याला भीती कसली दुसरीच आहे, कसली आहे ही भीती ? आपल्या भोवती एक वातावरण निर्माण करण्यात आले आहे की ही परीक्षा म्हणजेच सर्व काही आहे. हेच जीवन आहे.
- **परीक्षेचा ताण वर्गाबाहेरच ठेवा :** आपला सारा ताण परीक्षेच्या वर्गाबाहेरच ठेवला पाहिजे. जितकी तयारी आपल्याला करायची होती तितकी तयारी आपण केली आहे हे आपण लक्षात घेतले पाहिजे. प्रश्नांची उत्तरे नीटपणे देण्याकडे आपले लक्ष आता हवे.
- **सर्व विषयांना सारखाच वेळ द्या :** आपली ऊर्जा आपण सर्व विषयांना सारखीच लावली पाहिजे. आपल्याजवळ अभ्यासासाठी 2 तास आहेत तर त्या वेळात प्रत्येक विषय तितक्याच आत्मीयतेने अभ्यासा. सर्वांचा समान भावनेने अभ्यास करा.
- **संकल्पांचा मार्ग :** स्वप्नांसाठी निद्राधीन राहणे योग्य नाही. आपली स्वप्ने साकारण्यासाठीचा संकल्प अतिशय महत्वपूर्ण आहे. आपले कोणते स्वप्न आहे ज्याला आपण आपल्या जीवनाचा संकल्प करू इच्छिता? आपण हा संकल्प घेतला की लगेचच पुढचा मार्ग आपल्याला लख्ख दिसू लागेल.
- **दबाव घेऊ नका :** आपण जे शिकत आहात, ते आपल्या जीवनाच्या यशस्वी- अयशस्वी ठरण्याचे परिमाण नाही. जीवनात जे कराल त्यावर हे निश्चित होईल म्हणून समाज, आई-वडील आणि इतर लोकांचा दबाव घेऊ नका.
- **क्रांतीकारकांपासून घ्या प्रेरणा :** स्वातंत्र्य लढ्याशी संबंधित आपल्या राज्यातल्या 75 घटना जाणून घ्या. या क्रांतिकारकांशी संबंधित असू शकतात.त्या आपल्या मातृभाषेत लिहा.
- **वर्षभराचा आराखडा तयार करा :** संपूर्ण वर्षभराचा आराखडा तयार करा आणि डिजिटल पद्धतीने तो कसा करायचा यासाठी शिक्षक, आई-वडील, आजी-आजोबा यांच्याशी बोला.
- **फावला वेळ म्हणजे एक खजिनाच आहे :** फावला वेळ म्हणजे रिकामा वेळ या दृष्टीने पाहू नका. ही एक संधी आहे. दिनचर्येत मोकळा वेळ नसेल तर जीवन यंत्रवत होईल. जिज्ञासा वाढवण्यासाठी हा वेळ उपयोगात आणा.

आत्मनिर्भरता हा करा जीवनाचा मंत्र:

आज मी आपणाला एका मोठ्या परीक्षेसाठी सज्ज करू इच्छितो. ही मोठी परीक्षा आहे ज्यात आपल्याला शंभर टक्के गुण घेऊन उत्तीर्ण व्हायचेच आहे. ही आहे - भारताला आत्मनिर्भर करणे, व्होकल फॉर लोकल हा आपल्या जीवनाचा मंत्र करणे.

शिक्षकांनी शिकवावे व्यवस्थापन आणि व्यावहारिक ज्ञान

वेळेच्या व्यवस्थापनासाठी युक्ती शिकवा: विद्यार्थ्यांना वेळेचे व्यवस्थापन, त्यासाठीच्या पद्धती आणि युक्ती शिकवा. पाठ्यक्रमाबाहेर जाऊन त्यांच्याशी बोला आणि मार्गदर्शन करा.

उपदेशात्मक नव्हे तर व्यवहार्यता सांगा : मुले खूप चंचल असतात. मोठ्या माणसांनी सांगितलेल्या बाबींपेक्षा त्यांची कामाची पद्धत आणि त्यांची वागणूक याचे अनुकरण ते करतात. म्हणून त्यांना केवळ उपदेशाचे बोल सांगण्यापेक्षा आपल्या वर्तणूकीतून त्यांच्यामध्ये उत्तम आचरण बिंबवा.

पालक बनले आदर्श

मुलांवर दडपण नको: जीवन खूप मोठे आहे आणि परीक्षा हा त्यातला एक छोटासा टप्पा. मुलांना दडपण देता कामा नये. बाहेरून येणारा दबाव कमी झाला तर परीक्षेचे दडपण जाणवणार नाही. आत्मविश्वास दुणावेल म्हणून मुलांना घरी तणावरहित वातावरण द्या.

आपणच आहात मुलांचे आदर्श : मुले खूप हुशार आणि चतुर असतात. आपण सांगाल ते मुले करतील की नाही हे सांगणे कठीण आहे. मात्र आपण जे करत आहात त्याचे अतिशय बारकाईने निरीक्षण ते करतात आणि त्याचे अनुकरण करण्यासाठी धडपडतात.

मुलांची आवड-निवड जाणून घ्या : आपल्या मुलांसमवेत मिसळा. त्यांची आवड-निवड लक्षात घ्या. पिढीमधले अंतर कमी करण्यासाठी याची मदत होईल.

मूल असेल स्वयंप्रकाशित : एका दीपाने दुसरा दीप उजळेल. आपले मूल परप्रकाशित असता कामा नये. मुलामध्ये आपण जे तेज पाहू इच्छिता ते त्याच्या अंतर्मनातून आले असले पाहिजे आणि आपल्या प्रयत्नातून हे शक्य आहे.

मुलांना भीतीपासून मुक्त ठेवा : मुलांच्या मनात, कधीही असे झाले तर असे होईल, अशी भीती निर्माण करण्याचा प्रयत्न करू नका. एका प्रकारे ही पद्धत सोपी वाटते. मात्र या प्रकाराने एक प्रकारच्या नकारात्मक भावनेची शक्यता वाढीला लागते.

पारंपरिक आहाराबाबत चर्चा करा : आपला पारंपारिक जो आहार आहे, त्याबद्दल त्यांच्या मनात नैसर्गिकरीत्या अभिमानाची भावना निर्माण करा. या आहाराच्या वैशिष्ट्याबद्दल त्यांच्याशी बोला.

मुलांशी सहवास वाढवा : आपल्याला आपल्या वयापेक्षा तरुण राहायचे असेल तर मुलांबरोबर सहवास वाढवा. आपल्यासाठी हे फायद्याचे आहे.

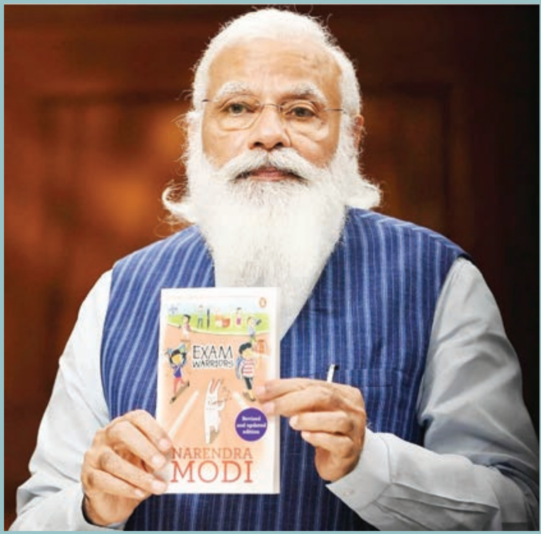

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी या वेळी देश- विदेशातल्या काही विद्यार्थी आणि पालकांच्या प्रश्नांना दिली उत्तरे

आंध्र प्रदेश मधली विद्यार्थिनी पल्लवी आणि क्वालालांपूर इथला विद्यार्थी अर्पण पांडे यांनी परीक्षेच्या वेळी परीक्षेची भीती कशी कमी करायची याबाबत पंतप्रधानांना विचारले होते.

ही केवळ परीक्षेची भीती नाही तर आपल्या आजूबाजूला निर्माण झालेल्या वातावरणाचे भय आहे. याच मुळे आपल्याला वाटते की हेच जीवन आहे, हेच सर्वस्व आहे. या वातावरणामुळे आपण अनावश्यक अधिक सजग होतो. जीवन प्रदीर्घ असते आणि परीक्षा हा त्यातला एक टप्पा. आई-वडील, शिक्षक आणि आजूबाजूच्या लोकांनी विद्यार्थ्यावर दबाव टाकता कामा नये. परीक्षा म्हणजे एखाद्याचे मूल्यमापन करण्याची संधी म्हणून त्याकडे पाहिले पाहिजे, त्याला जीवन-मृत्यूचा विषय करता कामा नये. जे आई-वडील आपल्या मुलांसमवेत अभ्यासात लक्ष घालतात त्यांना आपल्या मुलातले प्राविण्य आणि उणीवा दोन्हीबाबत माहिती असली पाहिजे..

आजच्या काळात, मुलांना मोठे करणे, त्यांना वाढवणे हे आई-वडिलांना थोडे कठीण झाले आहे. कारण आहे आजचा काळ आणि आजकालची मुले. अशामध्ये आमच्या मुलांचे आचरण,सवयी आणि चारित्र्य उत्तमच राहण्यासाठी आम्ही खातर जमा कशी करायची ?

प्रवीण कुमार, एक जागरूक पिता या नात्याने त्यांनी मला हा प्रश्न विचारला आहे. माझ्यासाठी अतिशय कठीण प्रश्न आहे. मी तर म्हणेन आपण स्वयं चिंतन करावे. असे तर नाही ना ? की आयुष्य जगण्यासाठी आपण जी पद्धती निवडली आहे, आपल्याला जसे हवे तसेच जीवन आपल्या मुलांनी जगावे, त्यात थोडा जरी बदल झाला तरी अधोगती झाली, असे आपल्याला वाटते. मला आठवतंय की स्टार्ट अपशी संबंधित युवकांसमवेत मी एक कार्यक्रम केला होता. बंगालमधली एक कन्या, जिने आपले करिअर सोडून स्टार्ट अप सुरु केला होता तिने आपले अनुभव सांगितले. ते अनुभव मला स्मरतात. त्या मुलीने सांगितले होते, मी आपली नोकरी सोडली, करिअर सोडली आणि स्टार्ट अप सुरु केला, माझ्या आईला जेव्हा हे समजले तेव्हा आई लगेच म्हणाली, सर्वनाश ! म्हणजे आईला इतका धक्का बसला, मात्र ती मुलगी स्टार्ट अपमध्ये खूपच यशस्वी झाली. आपण लक्षात घेतले पाहिजे की आपण आपल्या भाव विश्वात आपल्या मुलांना जखडून ठेवण्याचा प्रयत्न तर करत नाही ना ? आणि म्हणूनच आपले कुटुंब, आपली परंपरा,मुलभूत मुल्ये यावर कसा भर द्यावा, हे आपण ओळखले पाहिजे.

मंत्रीमंडळाचे निर्णय

देशाला उत्पादन केंद्र बनवून त्यातून 1 कोटी रोजगाराच्या दिशेने पाऊले

आत्मनिर्भर भारत संकल्पाअंतर्गत देशाला उत्पादन केंद्र म्हणून घडवण्यासाठी सुरु करण्यात आलेल्या 13 पीएलआय म्हणजेच उत्पादनाशी संलग्न प्रोत्साहन योजनांमधून 5 वर्षात 500 अब्ज डॉलरचे अतिरिक्त उत्पादन प्राप्त होणार आहे. भारताच्या इतिहासात प्रथमच इतका मोठा प्रकल्प आला आहे, ज्यामध्ये 1 कोटी युवकांना रोजगाराच्या संधी मिळणार आहेत. केंद्रीय मंत्रिमंडळाने आतापर्यंत 9 क्षेत्रातल्या पीएलआयसाठी मंजुरी दिली आहे.

सुमारे 2 लाख कोटी रुपयांच्या अर्थसंकल्पीय तरतुदीतून येत्या पाच वर्षात 520 अब्ज डॉलर्स खर्चाचे उत्पादन करण्याचे उद्दिष्ट ठेवून सुरु करण्यात आलेल्या प्रोडक्शन लिंक्ड इंसेटिव योजनेमुळे देशाची दिशाच बदलणार आहे. 13 मुख्य क्षेत्रातली पीएलआय, भारताची अर्थव्यवस्था आणि निर्मिती क्षेत्राला मोठ्या भरभराटीकडे नेणारे साधन ठरणार आहे, ज्यामध्ये नवे प्रकल्प येतील, औद्योगिक वर्तुळ तयार होईल. यामुळे देशात अशी परिसंस्था निर्माण होईल ज्यातून रोजगाराच्या 1 कोटी संधी निर्माण होतील आणि सकल राष्ट्रीय उत्पादनात निर्मिती क्षेत्राचे योगदान 25 % पर्यंत पोहोचू शकेल. केंद्रीय मंत्रिमंडळाने आतापर्यंत 9 क्षेत्रातल्या पीएलआयना मंजुरी दिली आहे, जी उद्योग जगत आणि गुंतवणुकदारांना आकर्षित करत आहे. उर्वरित चार क्षेत्रातही ही योजना लागू करण्याची आणि मंत्रिमंडळ मंजुरीची प्रक्रिया अंतिम टप्यात आहे.

पीएलआय योजनेची पार्श्वभूमी आणि लाभ

- भारताची उत्पादन क्षमता कशी वाढवता येईल, उत्पादक त्याला कशी गती देतील आणि युवकांना आणखी संधी कशा प्राप्त होतील या दिशेने गेली 7 वर्षे मोठा भर देण्यात आला आहे.
- अशा प्रकारची ठोस पाऊले याआधी कधी उचलण्यात आली नव्हती. मात्र आत्मनिर्भर भारत अभियाना अंतर्गत प्रथमच भारताची क्षमता लक्षात घेऊन केंद्र सरकारने पाऊले उचलली आहेत ज्यातून देशाचे स्व सामर्थ्य वाढेल.
- भारत आता जगातले सर्वात उत्तम निर्मिती केंद्र बनेल, जागतिक उत्पादन आणि जागतिक चॅम्पियन बनण्याबरोबरच उत्तम स्पर्धात्मकतेसाठी स्वतःला सज्ज करू शकेल.

'मेक इन इंडिया, मेक फॉर द वर्ल्ड' या मंत्रासह देशाला आत्मनिर्भर करण्यासाठी आणि निर्यात वाढवण्यासाठीची सरकारची पीएलआय योजना भारतीय उत्पादने स्पर्धात्मक करण्यासाठी,गुंतवणूक आकर्षित करण्यासाठी आणि जागतिक पुरवठा साखळीत देश एक महत्वपूर्ण घटक राहील यासाठी निश्चितच सहाय्यक ठरेल. ●

पीएलआय : आतापर्यंत या क्षेत्रांना मिळाला वेग

अन्न प्रक्रिया उद्योग

10,900 कोटी रुपयांची तरतूद | सुमारे 2.5 लाख रोजगार संधी होणार निर्माण

औषध निर्मिती उद्योग

15000 कोटी रुपयांची तरतूद | सुमारे 1 लाख रोजगार संधी निर्माण होण्याची शक्यता

आयटी हार्डवेअर उत्पादने

7350 कोटी रुपयांची तरतूद | रोजगाराच्या सुमारे 1.8 लाख संधी

सौर पीव्ही मॉड्यूल्ससाठी

4500 कोटी रुपयांची तरतूद | 1.5 लाखापेक्षा जास्त लोकांना रोजगाराच्या संधी प्राप्त होतील.

टेलिकॉम उत्पादन क्षेत्र

12195 कोटी रुपयांची तरतूद | रोजगाराच्या सुमारे 40 हजार संधी

एसी-एलईडी बल्ब म्हणजे श्वेत वस्तू

6238 कोटी रुपयांची तरतूद | रोजगाराच्या 4 लाख संधी निर्माण होण्याची शक्यता

गेल्या वर्षी जाहीर झालेल्या पीएलआय

- 6940 कोटी रुपये **औषधनिर्माण एपीआय**
- 40,951 कोटी रुपये **इलेक्ट्रॉनिक उत्पादन**
- 3420 कोटी रुपये **वैद्यकीय उपकरणे**

प्रकाशमय झाले स्वयंपाकघर, उजळल्या आशा

प्रत्येक घरात स्वयंपाकाच्या गैसची सुविधा केवळ स्वच्छ ऊर्जा पोहचवण्यापुरती नाही , तर सहा दशकांपासून संपन्न वर्ग आणि शहरांपुरते सीमित असलेले एलपीजी सर्वांपर्यंत पोहचल्यामुळे सर्वसामान्य लोकांच्या जीवन स्तराबरोबरच पर्यावरण संरक्षण, आरोग्य आणि सामाजिक सबलीकरण क्षेत्रात झाले अभूतपूर्व परिवर्तन. असे उदाहरण प्रथमच आपल्यासमोर आहे , देशाच्या संपन्न वर्गाच्या सहकार्यानेच गावे आणि गरीबांपर्यंत एखादी योजना अशा प्रकारे पोहोचू शकली आहे आणि ज्या देशात 6 दशके एलपीजीची सुविधा केवळ 55 टक्के घरांपुरती मर्यादित होती , उज्ज्वलाच्या 8 कोटी नव्या जोडण्यांसह आता 99.6 टक्के घरांमध्ये एलपीजीवर स्वयंपाक बनवला जात आहे.

भारताच्या एवढ्या मोठ्या यशामुळे आता घाना आणि बांग्लादेश सारखे देश देखील झाले प्रेरित...

"बालपणीची एक कथा मला आठवते. तुम्ही सर्वांनी ती शाळेत वाचली असेल. मुन्शी प्रेमचंद आपल्या देशातले अतिशय विद्वान लेखक होते. अतिशय प्रसिद्ध ईदगाह ही कथा त्यांनी 1933 मध्ये लिहिली होती. या कथेतील मुख्य पात्र हमीद नावाचा एक छोटा मुलगा होता. तो जत्रेत मिठाई न खाता आपल्या आजीसाठी एक चिमटा खरेदी करून घेऊन येतो , जेणेकरून स्वयंपाक बनवताना आजीचा हात भाजणार नाही. मुन्शी प्रेमचंद यांची कथा मला आजही प्रेरणा देते. मला वाटते की जर एक हामिद करू शकतो तर देशाचा पंतप्रधान का करू शकत नाही . - नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान (उज्ज्वला लाभार्थ्यांशी संवादादरम्यान)"

पूर्वी जेव्हा गॅस नव्हता तेव्हा दिवसातला अर्धा वेळ चूल पेटवण्यात आणि स्वयंपाक बनवण्यात जायचा . पावसाळ्यात मातीच्या चुलीत पाणी भरायचे. लाकूडफाटा देखील भिजायचा , तो पेटायचाच नाही. पावसाळ्याच्या दिवसांमध्ये मुले जेवूही शकत नव्हती, उपाशी राहायची. मी माझ्या मुलांना आणि कुटुंबाला वेळ देऊ शकत नव्हते. मात्र जेव्हा गॅस दीदीने येऊन गॅस जोडणी दिली तेव्हापासून पावसाळ्यात त्रास सहन करावा लागत नाही. आता कुटुंबाबरोबरच मुलांना देखील वेळ देऊ शकते. " ओडीशाच्या मयूरभंज येथील सुष्मिताच्या चेहऱ्यावर समाधानाची ही एकमेव कहाणी नाही. जम्मू-कश्मीरच्या अनंतनाग इथली अर्जुमन आरा सांगते , "आता आमचा वेळ वाचतो. पूर्वी चूल पेटवायचो तेव्हा मुले विस्तवाजवळ जायची. कायम धोका असायचा. धुरामुळे काळी पडलेली भांडी स्वच्छ करण्यात आमचा खूप वेळ जायचा. जे एखादे मूल आजारी पडले ते दवाखान्यात घेऊन जाण्यात पूर्ण दिवस जायचा. यामुळे आम्ही एकवेळचे जेवण बनवू शकत नव्हतो. आता उज्ज्वला गॅस आमच्या घरात आला आहे , त्यामुळे आम्हाला खूप सोयीचे झाले आहे. रमजानच्या महिन्यात तर खूपच जास्त. आता आम्ही सकाळीच उठून 15 मिनिटे , अर्ध्या तासात जेवण बनवतो , खाऊ शकतो आणि मुलांना भरवू देखील शकतो. पूर्वी लाकडे आणून ठेवावी लागत होती. आणि कधी-कधी तीन वाजल्यापासूनच स्वयंपाक करावा लागत होता. मुलांना धुराचा त्रास व्हायचा. , खोकला यायचा आणि खोकल्यामुळे झोप पूर्ण व्हायची नाही. मात्र आता धुरापासून सुटका झाली , वेळेची बचत झाली , त्यामुळे मी शिलाईचे काम देखील शिकले आणि आता त्यातून देखील उत्पन्न मिळते , ज्यातून सिलेंडर सहज खरेदी करू शकतो.

छत्तीसगडच्या रायपुर येथील मीना निर्मलाकर हिच्या घरातील खर्च कमी झाला आहे आणि आजूबाजूचे वातावरण देखील बदलले आहे. तामिळनाडूच्या रुतरमा हिच्यासाठी गॅसच्या शेगडीवर इडली-डोसा बनवणे सोपे झाले आहे. बिहारची गीता देवी, जूली, रज्जो देवी या देखील लाकडे गोळा करणे आणि धुरामुळे डोळे जळजळणे , डोकेदुखी आणि मुलांना शाळेत पाठवायला उशीर होणे यापासून मुक्ती मिळाली आहे. आयुष्याला अंधाराकडून प्रकाशाच्या दिशेने घेऊन जाणाऱ्या अशा यशोगाथा देशातील प्रत्येक कानाकोपऱ्यात आढळून येतील , ज्यातून सामान्य लोकांचे जीवन

वेळेपूर्वी संपूर्ण सफर ...

8 कोटी जोडणी

जेवण बनवणे पूर्वी माझ्यासाठी अतिशय मेहनतीचे काम होते. मात्र आता सिलेंडर आणि स्टोव्ह मिळाल्यानंतर माझी मेहनत वाचेल.

आएशा शेख, औरंगाबाद, महाराष्ट्र
(7 सप्टेंबर 2019)

5 कोटी जोडणी

आता डोळ्यात धूर जाणार नाही. सिलेंडरसाठी धन्यवाद मोदी जी...
तकदीरन, दिल्ली
(3 ऑगस्ट 2018)

पहिली जोडणी

डोळ्यात चुलीचा धूर जायचा , लाकडे गोळा करून आणण्याचे काम वेगळे. उज्ज्वलाने माझे आणि माझ्या कुटुंबाचे आयुष्यच बदलून टाकले.
गुड्डी देवी, बलिया, उत्तर प्रदेश
(1 मई 2016)

प्रधानमंत्री उज्ज्वला योजना
स्वच्छ ईंधन.. बेहतर जीवन!

प्रारंभ
01.05.2016 रोजी बलिया इथून सुरुवात

1,37,483
कोटी रुपयांचे अनुदान थेट बँक खात्यांमध्ये डीबीटीएलच्या माध्यमातून हस्तांतरित करण्यात आले.

12800
कोटी रुपये (1.8 अब्ज अमेरिकन डॉलर) या योजनेवर एकूण सामाजिक गुंतवणूक झाली

- गिव इट अप अभियानात सहभागी होऊन 1.08 कोटी लोकांनी एलपीजी अनुदान सोडले
- रिफिलिंग बाबत देखील उत्साह आहे, 80 टक्क्यांहून अधिक लाभार्थ्यांनी पहिल्यांदा वापर केल्यानंतर दुसऱ्यांदा देखील रिफिल केले.
- प्रथमच स्वयंपाकाचा गॅस वापरणारे लाभार्थी वर्षातून सरासरी तीन वेळा सिलेंडर घेत आहेत, जे बदलते विचार सूचित करतात.

08
कोटी जोडण्यांचे उद्दिष्ट ठरवून दिलेल्या मुदतीपूर्वी 7 सप्टेंबर 2019 रोजी पूर्ण झाले.

38 %
38% लाभार्थी परिवार अनुसूचित जाती /जमातीतील आहेत. म्हणजेच सुमारे 3.05 कोटी

सुलभ झाले आहे आणि त्याचे मूळ कारण बनले आहे - पंतप्रधान उज्ज्वला योजना

अंत्योदय धोरण आणि आव्हानात्मक प्रवास

जागतिक आरोग्य संघटनेच्या आकडेवारीनुसार भारतात स्वयंपाकासाठी पारंपरिक इंधन उदा . लाकूड, कोळसा , गोवऱ्या इत्यादींवर जेवण बनवताना निघणाऱ्या धुरामुळे दरवर्षी सुमारे 5 लाख मृत्यू व्हायचे. यात बहुतांश महिला असायच्या , ज्यांच्या बिघडलेल्या तब्येतीचा परिणाम स्वाभाविकपणे संपूर्ण कुटुंबावर होत होता. वायु प्रदूषण व्हायचे ते वेगळे. मात्र तरीही स्वातंत्र्यानंतर इतका प्रदीर्घ काळ स्वयंपाकाच्या गॅससारखे स्वच्छ ईंधन एका विशिष्ट वर्गापुरते मर्यादित ठेवले गेले. यापूर्वीच्या सरकारांची इच्छा असती तर ते देशभरात स्वच्छ इंधन पुरवू शकले असते. मात्र 1955 ते 2014 पर्यंत देशात केवळ 13 कोटी जोडण्या होत्या, तर गेल्या सहा वर्षात केंद्र सरकारच्या उज्ज्वला योजनेने देशाचे चित्रच पालटून टाकले आहे आणि सक्रिय गॅस कनेक्शन असलेल्या कुटुंबांची संख्या दुपटीपेक्षा अधिक म्हणजेच 29 कोटी झाली आहे. स्वयंपाकाचा गॅस जोडणी भले आज प्रत्येकाच्या दैनंदिन जीवनाचा भाग बनली आहे , मात्र एक काळ होता जेव्हा हे एका विशिष्ट वर्गाचे 'स्टेटस सिम्बॉल ' असायचे. खासदारांना दरवर्षी 25 कूपन दिली जायची आणि ते आपल्या संसदीय मतदारसंघातील 25 कुटुंबाना गॅस जोडण्या पुरवून स्वतःला गौरवान्वित समजायचे. गॅस जोडण्यांचा काळाबाजार तर नेहमीच चर्चेत असायचा. मात्र आता केवळ पीएम-उज्ज्वला योजने अंतर्गत गरीबांना 8 कोटी जोडण्या मोफत देण्यात आल्या आहेत. जर व्याप्तीच्या दृष्टीने पाहिले तर 60 वर्षात 55 टक्के कुटुंबांपर्यंतच एलपीजी पोहचली होती, तर गेल्या 6 वर्षात 43 टक्के वाढीसह 99.6 टक्के कुटुंबांपर्यंत पोहचली आहे. मात्र पं. दीनदयाल उपाध्याय यांचे अंत्योदयचे स्वप्न साकार करू इच्छिणाऱ्या मोदी सरकारसाठी देशभरात स्वयंपाकासाठी स्वच्छ ईंधन पोहचवणे सोपे नव्हते. यात सर्वात मोठे आव्हान वित्तीय संसाधनांचे होते , ज्यावर

जीवन सुलभता , क्रांतिकारी बदल

उज्ज्वला योजनेने भारतात जीवन सुलभता म्हणजे 'ईज ऑफ लिविंग' च्या स्तरात क्रांतिकारी बदल घडवून आणला आहे. आणि आरोग्य आणि पर्यावरण या दृष्टीने देखील ही योजना सर्वोत्तम ठरली आहे. जागतिक आर्थिक मंचाचा जागतिक ऊर्जा संक्रमण निर्देशांक आणि हवामान बदल कामगिरी सूचकांकात भारताचे सुधारलेले स्थान याचा पुरावा आहे.

भारत जगातला सर्वात मोठा एलपीजी ग्राहक देश बनला आहे. स्वच्छ इंधन म्हणजे गॅसवर स्वयंपाक बनवणाऱ्या कुटुंबांच्या संख्येत मोठी वाढ झाली आहे आरोग्य संबंधी आजारांमध्ये घट झाली आहे.

99.6

टक्के कुटुंबांमध्ये स्वयंपाकाच्या गैसवर जेवण बनवायला सुरुवात झाली तर सहा वर्षांपूर्वी देशात केवळ 55 टक्के कुटुंबांमध्ये ही सुविधा उपलब्ध होती म्हणजे 43 टक्क्याहुन अधिक वाढ झाली आहे.

- महिलांना जेवण बनवण्यासाठी लागणाऱ्या वेळेत बचत झाली आणि स्वरोजगाराबरोबरच कुटुंबातील पुरुषांबरोबर महिला देखील रोजगारातून उत्पन्नात सहकार्य करायला लागल्या .
- मुलं आणि घरातल्या कर्त्या पुरुषांना वेळेवर पाठवण्यात मदत मिळाली.
- लाकडे गोळा करण्यासाठी आता जंगलात भटकण्यापासून मुक्ती मिळाली.

पूर्वीची सरकारे देखील उपाय शोधू शकली असती. केंद्र सरकारच्या या साहसी निर्णयाचा हा परिणाम आहे की या योजनेने निर्धारित कालावधीच्या सात महिने आधीच आठ कोटी जोडण्या देण्याचे उद्दिष्ट पूर्ण केले आहे . त्याची प्रशंसा जगभरात होत आहे. घाना बांगलादेश सारखे देश भारताच्या या यशस्वी योजनेचा अभ्यास करून ती आपल्या इथे लागू देखील करत आहेत . या पार्श्वभूमीवर उज्ज्वला योजनेला सहा वर्षे पूर्ण झाल्यानिमित्त तिचा यशस्वी प्रवास जाणून घेणे आवश्यक आहे.

'पहल' द्वारे झाली सुरुवात

मे 2014 मध्ये जेव्हा सत्ता परिवर्तन झाले , तेव्हा सरकारच्या दृष्टिकोनातही बदल दिसून आला. केंद्र सरकारने अनुदानित एलपीजी व्यवस्थेसाठी वित्तीय संसाधने गोळा करणे आणि स्वयंपाकाच्या गैस सुविधा संपूर्ण भारतात विस्तारण्याच्या धोरणावर काम सुरू केले. यासाठी सर्वप्रथम सरकारने डिझेलवरील अनुदान बंद करून ते बाजाराशी संलग्न केले. त्यानंतर सुखद योगायोग घडला . आंतरराष्ट्रीय बाजारात कच्च्या तेलाच्या किमती ज्या पूर्वी सुमारे दीडशे डॉलर प्रति बैरल पर्यंत पोहोचल्या होत्या , त्या घसरून 26 डॉलर प्रति बॅरल पर्यंत खाली आल्या. त्यानंतर आधार कार्डच्या व्यवस्थेला धोरणात्मक चौकट देऊन ती देशभरात सुरू करण्यात आली आणि जैम' म्हणजेच जनधन -आधार -मोबाइल ट्रिनिटी व्यवस्था 1 जानेवारी 2015 रोजी अनुदानाचे प्रत्यक्ष हस्तांतरण (डीबीटीएल) ची सुरुवात करण्यात आली. त्याला 'पहल' हे नाव देण्यात आले. ही जगातली सर्वात मोठी वित्तीय सहाय्यता ठरली आणि लिम्का बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्डमध्ये त्याचा समावेश करण्यात आला . या डीबीटीएलमुळे 4.11 कोटी

महिलांच्या सबलीकरणाच्या दिशेने वर्ल्ड एनर्जी आऊटलूकने उज्वला हा सर्वात मोठा उपक्रम असल्याचे म्हटले आहे .

बनावट जोडणी ओळखून 13 हजार कोटी रुपये वाचवण्यात आले . गळती रोधक डिजिटल व्यवस्थेने सरकारला संपूर्ण देशाला स्वयंपाकाच्या गॅस सुविधेने सुसज्ज करण्यासाठी वित्तीय आधार दिला. पहल म्हणजेच प्रत्यक्ष लाभ हस्तांतरणच्या माध्यमातून या योजनेची वास्तविक रूपरेषा तयार करतानाच त्याचे डिजिटल तंत्र तयार करण्यात आले , जेणेकरून गरीबांची कुठल्याही प्रकारची गैरसोय होणार नाही . त्यांना वितरकांकडे असून केवळ एवढेच सांगायचे की त्याला उज्वला जोडणी हवी आहे, त्यानंतरची जबाबदारी पूर्णपणे वितरकांची असायची.

उज्वला पोहचली जागतिक स्तरावर

- घाना आणि बांग्लादेश सारख्या देशांनी त्यांच्याकडील गरजवंतांसाठी उज्वला सारखी योजना लागू करण्यासाठी भारतीय उज्वला योजनेच्या मॉडेलचा अभ्यास केला आहे.
- घानाने इंडियन ऑइल बरोबर यासाठी एक करार केला आहे , कारण घाना मध्ये केवळ 23 टक्के लोकसंख्या अशी आहे ज्यांच्याकडे एलपीजी जोडणी आहे आणि लोकांना पेट्रोल पंपांवर रांगेत उभे राहून सिलेंडर भरून घ्यावे लागतात .
- उज्वला योजनेच्या माध्यमातून धूर मुक्त स्वयंपाकाची सुरुवात आणि प्रभावी अंमलबजावणीसाठी 2017 मध्ये जागतिक पेट्रोलियम परिषदेच्या सर्वोत्कृष्टता पु. रस्काराने गौरवण्यात आले.
- पॅरिसच्या वर्ल्ड एलपीजी असोसिएशनने उज्वलाच्या यशोगाथा आपल्या संकेतस्थळावर "Charting the Success of LPG distribuition in India" या शीर्षकांतर्गत प्रकाशित केल्या आहेत.
- आंतरराष्ट्रीय ऊर्जा संस्थेने पर्यावरण संरक्षण आणि महिलांच्या आरोग्याचा सुधारणेच्या दिशेने ही खूप मोठी उपलब्धी असल्याचे सांगत भारताची प्रशंसा केली आहे.

सक्षम वर्गाने देखील दिले समर्थन

जनतेशी निगडीत योजनेला जनतेच्या सहकार्याने जनतेपर्यंत पोहोचवण्याचे धोरण मोदी सरकारच्या सुशासनाचा पर्याय आहे. या योजनेसाठी पायाभूत व्यवस्था तयार केल्यानंतर पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी 27 मार्च 2015 रोजी पेट्रोलियम मंत्रालयाच्या ऊर्जा संगम कार्यक्रमात 'गिव इट अप' चे आवाहन केले होते त्यांनी संपन्न लोकांना एलपीजी अनुदान सोडण्याची विनंती केली आणि सांगितले की अभियानातून जे पैसे वाचतील ते सरकारच्या तिजोरीत नाही तर गरीबांना दिले जातील . तिथूनच उज्वला योजनेची चौकट तयार झाली . पंतप्रधानांच्या या आवाहनाला सक्षम वर्गाने पूर्ण सहकार्य केले आणि पाहता पाहता 1.08 कोटी ग्राहकांनी स्वेच्छेने गॅसचे अनुदान सोडून दिले. जेव्हा जनतेने साथ दिली तेव्हा उज्वला केवळ जोडणी न राहता लोकचळवळ आणि देशातल्या गरीब मध्यम वर्गाची जीवनधारा बनली. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी स्वत: 1 मे 2016 रोजी उत्तर प्रदेशच्या बलिया इथून त्याची सुरुवात केली .

आकांक्षांची झेप , जीवन झाले सुगम

सामान्य नागरिकांची नस पकडून तयार करण्यात आलेली आणि यशाची नवी शिखरं पादाक्रांत केलेली उज्वला योजना हा एक असा धोरणात्मक निर्णय सिद्ध झाला आहे , ज्याने गरीब, वंचित, मध्यमवर्ग , अनुसूचित जाती-जमाती आणि विशेषतः महिलांचा जीवन स्तर बदलून टाकला आहे. इज ऑफ लिविंग आता शब्द नाही तर सरकारचा मंत्र बनला आहे, जो साकार करण्यात उजवला योजना आधारस्तंभ बनली आहे . स्वयंपाकाच्या गॅसवर जेवण बनवल्यामुळे मुलांना शाळेत पाठवणे , घरातील कर्त्या पुरुषांना वेळेवर जेवण बनवून देणे शक्य झाले , तसेच महिलांसाठी आता स्वयंपाक घरातून स्वत:साठी आणि आपल्या कुटुंबासाठी वेळ काढणे शक्य झाले . यामुळे रिकाम्या महिला वेळेचा सदुपयोग स्वरोजगार, कौशल्य प्रशिक्षण आणि अन्य कामांसाठी सहजपणे करू शकत आहेत. आंतरराष्ट्रीय ऊर्जा संस्थेचे कार्यकारी संचालक फतिह बिरोल म्हणतात , "भारतात 2020 पर्यंत सर्वांना एलपीजी सुविधा उपलब्ध करून देणे एक मोठी कामगिरी

24 तास सेवा, सोशल मीडियाच्या माध्यमातून उपायांबरोबरच आरक्षण आणि रिफीलची ऑनलाईन सुविधा

निरोगी कुटुंब , स्वच्छ पर्यावरण

- जागतिक आरोग्य संघटनेनुसार पारंपरिक इंधनावर जेवण बनवल्यामुळे होणाऱ्या प्रदूषणामुळे भारतात दरवर्षी 5 लाख लोकांचा मृत्यू झाला होता.।
- आता डब्लूएचओ, इंडियन चेस्ट सोसाइटी, चेस्ट रिसर्च फाउंडेशन यांना असे आढळून आले आहे की उज्ज्वला मुळेच श्वास आणि फुफ्फुसाशी संबंधित आजारांमध्ये 20 टक्के घट झाली आहे.
- विशेषत: नारी शक्तीसाठी उज्ज्वलाने उत्तम आरोग्य सुनिश्चित केले आहे.
- वने तोडण्यावर नियंत्रण आले, धूर मुक्त स्वयंपाकाने डोकेदुखी, डोळ्यांची जळजळ यांसारख्या समस्यांपासून महिलांना दिला दिलासा
- महिलांना स्वयं सहाय्यता गटाच्या मदतीने रोजगार मिळू लागला, त्याचबरोबर स्वयंपाकघरात पूर्ण दिवसाऐवजी काही तासांमध्ये कामे निपटल्यामुळे आसपासच्या लोकांबरोबर सामाजिक परिचर्चासाठी देखील वेळ मिळू लागला.
- गरीब, वंचित, अनुसूचित जाति, जमातीच्या समुदायांच्या जीवनाला मजबूती मिळाली आणि सामाजिक सशक्तीकरणाचा आधार बनले.

उज्ज्वला योजनेची सफलता पुढे नेताना आता 1 कोटी नवीन गॅस जोडण्या देण्याचे उद्दिष्ट

आहे. हे केवळ ऊर्जा पोहचवणे नाही तर हा एक वित्तीय आणि सामाजिक पुढाकार आहे. ”

जर जीवनाच्या सुगम्यतेचे महत्व आणि या योजनेमागील देशाच्या सर्वोच्च नेतृत्वाचे विचार समजून घ्यायचे असतील तर या योजनेच्या सुरुवातीला पंतप्रधान मोदी यांच्या मनातील दुःख समजून घ्यावे लागेल , ज्याची कबुली त्यांनी अशा प्रकारे दिली होती , “ मी ज्या घरात जन्मलो, अतिशय छोट्या रस्त्यासारखे माझे घर होते. एकही खिडकी नव्हती. येण्याजाण्यासाठी केवळ एकच दरवाजा होता आणि आई लाकडी चूल पेटवून जेवण बनवायची. कधी-कधी तर इतका धूर व्हायचा की आई जेवण वाढायची मात्र आम्ही आईला पाहू शकत नव्हतो. अशा बालपणात धुरात जेवायचो आणि म्हणूनच मी त्या माता, भगिनींच्या वेदनांचा चांगल्या प्रकारे अनुभव घेऊन आलो आहे. त्या वेदना जगून आलो आहे आणि म्हणूनच मला माझ्या त्या गरीब मातांना या कष्टप्रद आयुष्यापासून मुक्ति द्यायची आहे. म्हणूनच 8 कोटी कुटुंबांमध्ये स्वयंपाकाचा गॅस देण्याचा संकल्प केला आहे. ” या योजनेने सामान्य जनतेला निरोगी जीवन दिले आहे जे सुदृढ समाजाच्या निर्माणात देखील सहायक सिद्ध होत आहे.

निरोगी महिला सशक्त समाज

वैज्ञानिकांचे असे मत आहे की एक महिला जेव्हा लाकडी चुलीवर जेवण बनवते तेव्हा एका दिवसात तिच्या शरीरात 400 सिगरेट एवढा धूर जातो. कुटुंबातील अन्य सदस्यांवर देखील याचा स्वाभाविकपणे परिणाम होतो. डोळ्यांची जळजळ, डोकेदुखी , दमा, श्वास संबंधी आजार सामान्यपणे दिसून येतात. मात्र उज्ज्वला योजनेने कशा प्रकारे कुटुंबाला निरोगी बनवून एक सुदृढ समाजाच्या निर्माणाच्या दिशेने पाऊल उचलले आहे , त्याचे उदाहरण जागतिक आरोग्य संघटना आणि इंडियन चेस्ट सोसाइटी, चेस्ट रिसर्च फाउंडेशनच्या आकडेवारीतून मिळते. पूर्वी या पारंपरिक इंधनाच्या वापरामुळे वर्षाला 5 लाख मृत्यू व्हायचे मात्र आता श्वसनाशी संबंधित आजार 20 टक्क्यांपर्यंत कमी करण्यात उज्ज्वला योजनेने महत्वाची भूमिका पार पाडली आहे. एवढेच नाही , पर्यावरण संरक्षणाच्या दिशेने देखील ही योजना परिणामकारक ठरत आहे. भारतीय व्यवस्थापन संस्था, अहमदाबाद येथील प्रा . एस.के. बरुआ यांनी विविध भागात जाऊन केलेल्या अभ्यासात निष्कर्ष काढला आहे की एलपीजीमुळे घरांमध्ये

समाजाच्या सर्व वर्गातील गरीबांपर्यंत पोहोच

- जेव्हा उज्ज्वला योजनेने वेग घेतला तेव्हा देशाच्या सर्वोच्च नेतृत्वाने देखील वेगळा विचार केला होता. यापूर्वी या योजनेचे उद्दिष्ट 5 कोटी जोडण्या उपलब्ध करून देणे होते. मात्र त्याचे वाढते महत्व आणि लोकांचा कल लक्षात घेऊन 2018 मध्ये याचे उद्दिष्ट वाढवून 8 कोटी करण्यात आले.
- पहिले उद्दिष्ट 2011 च्या सामाजिक आर्थिक जाति जनगणनेच्या आधारे निर्धारित करण्यात आले होते. मात्र जेव्हा उद्दिष्ट मोठे झाले तेव्हा त्यात अन्य श्रेणींचा देखील समावेश करण्यात आला.
- सामाजिक आर्थिक जनगणने व्यतिरिक्त यात सर्व एससी/एसटी परिवार, प्रधानमंत्री आवास योजना- ग्रामीण, अंत्योदय अन्न योजनेचे लाभार्थी, वनवासी, चहाच्या मळ्यांमधील आदिवासी , बेटांवर राहणारे लोक , अति मागास वर्ग आणि आर्थिक दृष्ट्या गरीब सवर्ण इत्यादींना यात सामील करण्यात आले.
- आता पर्यंत 8 कोटी लाभार्थ्यांपैकी केवळ एससी-एसटी वर्गातील 3.05 कोटी म्हणजे 38 टक्क्यांहून अधिक लोकसंख्या आहे. एवढेच नाही , स्वयंपाकाच्या गैसची सुविधा पोहचवणे एवढाच सरकारचा विचार नाही. सरकारची इच्छा स्वयंपाकाच्या गॅसची उपलब्धता वाढवणे आहे जेणेकरून लोक लांबच्या अंतरामुळे त्याचा वापर बंद करणार नाहीत.
- पुरवठा सेवा वाढवण्यासाठी गैस वितरकांची संख्या वाढवण्यासाठी जियो टैगिंग तंत्राचा वापर करण्यात आला आणि 15 किमीच्या कक्षेत नवीन वितरक बनवले.
- पूर्वी 13,500 एलपीजी वितरक होते जे आता 25 हजार पेक्षा अधिक झाले आहेत. याचा लाभ प्रामुख्याने पूर्व आणि ईशान्य भारताला मिळाला आहे , जिथे आधी ग्राहक आणि वितरक दोन्ही कमीच होते.
- एलपीजीची आयात देखील 16 दशलक्ष मेट्रिक टनाने वाढवून 26 दशलक्ष मेट्रिक टन करण्यात आली आहे.

- याशिवाय एक मोठे आव्हान या योजनेत होते की 14 किलोच्या सिलेंडरसाठी 800 रुपये एवढी रक्कम एक गरीब माणूस कसा देईल . मात्र सरकारने यासाठी छोटा सिलेंडर म्हणजे 5 किलोच्या सिलेंडरची सुविधा उपलब्ध करून दिली. मात्र बहुतांश लोकांना ते पसंत पडले नाही.।
- सरकारने जोडण्या घेताना लोकांना 1600 रुपये कर्ज दिले होते जे अनुदानाच्या माध्यमातून कापायचे होते. मात्र लोकांना पुनर्भरण करताना अडचण येऊ नये यासाठी सरकारने आपल्या वतीने प्रत्येक जोडणीवर 1600 रुपयांचे कर्ज पुढे सुरु ठेवले , ज्यावर भविष्यात निर्णय घेतला जाईल.

होणाऱ्या प्रदूषणात मोठी घट झाली आहे ज्याचा स्वाभाविक लाभ महिला-मुलांच्या आरोग्यावर झाला आहे. आंतरराष्ट्रीय ऊर्जा संस्था (आयईए) चे कार्यकारी संचालक बिरोल देखील म्हणतात की b घरांमधील प्रदूषण दूर होत आहे. पारंपरिक इंधनामुळे निर्माण होणारे मिथेन, ब्लैक कार्बन आणि ऑर्गेनिक कार्बन जे जागतिक तापमान वाढीत महत्वाची भूमिका पार पाडत आहेत, त्यात घट होत आहे. वृक्षतोड देखील कमी झाल्याचे यूएन बहु आयामी दारिद्र्य निर्देशांकमध्ये नमूद करण्यात आले आहे. संयुक्त राष्ट्राचे शाश्वत विकास उद्दिष्ट (एसडीजी) साध्य करण्यात देखील उज्ज्वला योजना एक स्तंभ बनून उदयाला आली आहे. ऊर्जा सुधारणेच्या दिशेने महत्वपूर्ण भूमिका पार पाडण्याच्या अनुषन्गाने जागतिक आर्थिक मंचाच्या जागतिक ऊर्जा संक्रमण निर्देशांकात भारताचे स्थान दोन अंकानी वर जात 74 वर आले आहे. तर जागतिक हवामान बदल निर्देशांकाच्या अव्वल -10 कामगिरीत भारत 10 व्या क्रमांकावर आला आहे. वर्ष २014 मध्ये हे स्थान 31 वे होते. जागतिक आरोग्य संघटना 2018 पासून सातत्याने या योजनेची प्रशंसा करत आहे. या संघटनेचे म्हणणे आहे की जेव्हा जगातील अन्य देशांमध्ये वायु प्रदूषण समस्या धोकादायक स्तरावर असताना , भारताने यात सकारात्मक संकेत दिले आहेत. पंतप्रधान उज्ज्वला योजनेने गरीब महिलांना मोफत एलपीजी जोडणी देऊन घरांमध्ये स्वच्छ इंधनाला प्रोत्साहित केले आहे.

कोरोना काळ आणि भविष्यातील मार्ग

कोरोना सारख्या संकटात उज्ज्वला योजनेने कशा प्रकारे गांव-गरीब सांभाळले याचे प्रत्यक्ष उदाहरण आहे गरीब कल्याण पॅकेज . जेव्हा देशात लॉकडाऊन लागला तेव्हा गरीबांच्या घरची चूल बंद होणार नाही यासाठी सरकारने अन्न योजनेबरोबरच जेवण बनवण्यासाठी स्वयंपाकाचा गैस

पंचायत आणि पाच मंत्र

उज्ज्वला यशस्वी बनवण्यासाठी करण्यात आलेल्या या प्रयत्नांना केवळ गावापर्यंतच सीमित ठेवण्यात आले नाही, तर देशातील वरिष्ठ नेतृत्वाच्या घरांपर्यंत एलपीजी पंचायतीचे आयोजन करून याचे महत्व विस्तारण्यात आले. राष्ट्रपती भवन आणि पंतप्रधानांचे अधिकृत निवासस्थान लोक कल्याण मार्ग येथेही या कल्याणकारी योजनेने नवीन आकार घेतला. या योजनेत लोकांनी सहभागी व्हावे आणि याचा निरंतर वापर देखील करावा , या उद्दिष्टासह योजनेच्या सुरुवातीच्या साधारण एक वर्षानंतर ऑक्टोबर 2017 मध्ये एलपीजी पंचायतीच्या अनोख्या कल्पनेवर काम करण्यात आले. याची पाच प्रमुख उद्दिष्टे होती -

तसे तर वेळ कुणी खरेदी करू शकत नाही , मात्र उज्वला वरून असे वाटते की जणू काही आपण वेळ खरेदी केला आहे.

राष्ट्रपती भवनच्या दरबार हॉल येथे आयोजित एलपीजी पंचायतमध्ये लाभार्थी नारायणी साहू

सुरक्षा आणि कौशल्य सुरक्षित, तत्काळ आणि विश्वसनीय मदत

आरोग्य : धूर विरहित घरात जेवण बनवण्याच्या सुविधेचे फायदे

पर्यावरण: वायु प्रदूषणात घट आणि त्याचबरोबर वन व भूमि संरक्षण

आर्थिक विकास: स्वस्त इंधनामुळे कशा प्रकारे उत्पन्नाच्या उत्तम संधी मिळतील

सशक्तीकरण: जीवन स्तरात सुधारणा

या पंचायतचा उद्देश स्वच्छ इंधनाचा निरंतर वापर आणि सुरक्षाविषयक चिंता दूर करणे हा होता. या पंचायतची संकल्पना होती - 'काही शिकूया , काही शिकवूया 'गुजरात इथून सुरु झालेल्या पहिल्या पंचायत नंतर आतापर्यन्त देशात सव्वा लाख अशा प्रकारच्या पंचायतींचे आयोजन करण्यात आले आहे.

सिलेंडर देखील मोफत दिला. करोना काळात 9600 कोटी रुपये खर्च करूनही सरकारने 14.17 कोटी सिलेंडर गरीबांना मोफत दिली.उज्वला योजना एवढी यशस्वी झाली आणि वेळेपूर्वीच आपलं उद्दिष्ट पूर्ण केले , त्यामागे एक मोठं कारण हे होते की ही थेट केंद्र सरकारने मांडलेली , तयार केलेली आणि प्रत्यक्षात साकारलेली योजना होती , ज्यात संपूर्ण यंत्रणा थेट केंद्र सरकारच्या नियंत्रणात चालत होती . केंद्रीय पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्रालयाअंतर्गत तेल कंपन्यांनी देशातील 750 जिल्ह्यांमध्ये जिल्हा नोडल अधिकारी (डीएनओ) तैनात केले. या अधिकाऱ्यांशी पेट्रोलियम मंत्री धर्मेंद्र प्रधान दर आठवड्याला व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंगद्वारे संवाद साधायचे , जेणेकरून त्यांचे मनोबल देखील वाढेल आणि या योजनेच्या अंमलबजावणीची देखरेख देखील होऊ शकेल. निर्धारित उद्दिष्ट आणि त्याच्या प्रति समर्पणाने उज्वला योजनेला स्वच्छ इंधन, पर्यावरण संरक्षण , आरोग्य सेवेत सुधारणा याचा असा पर्याय बनवले की जगदेखील तिचे अनुयायी बनले. निश्चितच उज्वला योजनेचे यश आपली कहाणी स्वत: सांगत आहे , मात्र सरकारने थांबायचे नाव घेतले नाही. एलपीजी व्याप्ती 99.6 टक्क्यांपर्यंत पोहचवलेल्या केंद्र सरकारने या वर्षीच्या सर्वसाधारण अर्थसंकल्पात एक कोटी नवीन जोडण्या देण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे , जेणेकरून शहरांमधले वंचित लोक ज्यांचा कुठलाही कायमस्वरूपी पत्ता नाही किंवा भटके आहेत , अशा 0.4 टक्के लोकांची ओळख पटवून त्यांना स्वयंपाकाच्या गॅसच्या जोडण्या देणे हे आहे. हेच कारण आहे की दीर्घकालीन दृष्टिकोनासह बनलेली पंतप्रधान उज्वला योजना आज भारताला आत्मनिर्भर बनवण्याच्या दिशेने महत्त्वपूर्ण योद्धा म्हणून पाहत आहे

मुलाखत

“कॉर्पोरेट ओळख असलेल्या पेट्रोलियम मंत्रालयाला उज्ज्वला योजनेने लोकांशी जोडले”

गरीबाच्या स्वयंपाकघरातून धूर नाहीसा होत आहे .. . माझा देश.. माझा देश.. माझा देश बदलत आहे , पुढे जात आहे ” नरेंद्र मोदी सरकारच्या पहिल्या कार्यकाळातील दोन वर्षे पूर्ण झाल्यानिमित्त तयार करण्यात आलेले 2.46 मिनिटांचे हे गाणे जनतेच्या ओठांवर आहे , तर त्याचे श्रेय पंतप्रधान उज्ज्वला योजनेला जाते. या योजनेने देश आणि जगासाठी सामाजिक सशक्तीकरणाचे अद्भूत उदाहरण सादर केले आहे. 1 मे रोजी या योजनेला सहा वर्षे पूर्ण होत आहेत. म्हणूनच न्यू इंडिया समाचारचे सल्लागार संपादक संतोष कुमार यांनी केंद्रीय पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्याशी खास संवाद साधला. त्यातील काही अंश

> “मी तर एवढेच म्हणेन की पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्रालयाची ओळख यापूर्वी केवळ कॉर्पोरेट जगाशी जोडलेली मानली जात होती. मात्र पंतप्रधान उज्ज्वला योजनेने त्याला नवा अर्थ दिला आहे आणि त्याला आर्थिक गुंतवणुकीतून सामाजिक परिवर्तनाचे अग्रदूत बनवले आहे. उज्वलाने ऊर्जा धोरणांमध्ये महिलांना मध्यवर्ती स्थानी आणले आहे.”

Q उज्ज्वला योजने संदर्भात सरकारने असा काही अभ्यास केला होता का की जे लोक केरोसिन, गोवऱ्या , लाकडे यांचा वापर जेवण बनवण्यासाठी करतात, त्यांना एलपीजीची गरज आहे. काय होता सरकारचा दृष्टिकोन ?

A याचे उत्तर मी एका लाभार्थींच्या शब्दांमध्ये देईन. 2017 मध्ये बिहारच्या दरभंगा मधील छतरिया गावची एक उज्ज्वला लाभार्थी फूलो देवी ने म्हटले होते , “आता गॅस दारात येतो, पूर्वी असे काही गावात होईल असा विचार कुठे करू शकत होतो. ” स्वयंपाकाच्या स्वच्छ इंधनावर काम करणारे तज्ञ मला नेहमी विचारतात , अशा उपक्रमाबाबत यापूर्वी विचार का झाला नाही अनेक दशके गांव-खेड्यांसाठी नवीन पर्यायी चुलींवर काम केले गेले. मात्र मला वाटते जी सहजता, सुलभता एलपीजीवर जेवण बनवण्यात आहे , ती दुसऱ्या कुठल्या पर्यायात नाही. एलपीजीने गरीब महिलांच्या आकांक्षा पूर्ण केल्या. देशाच्या स्वातंत्र्याच्या एवढ्या वर्षांपर्यंत स्वयंपाकाच्या गॅसला विशिष्ट वर्गाची वस्तू बनवून ठेवले गेले, खरे तर देशाच्या संसाधनांवर सर्वांचा समान अधिकार आहे. आता आम्ही 8 कोटी जोडण्यांचे उद्दिष्ट वेळेपूर्वी साध्य केले आहे आणि 60 वर्षांत जिथे 55 टक्के कुटुंबापर्यंत 13 कोटी जोडण्या होत्या , मात्र पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या स्पष्ट संकल्पनेमुळे केवळ 6 वर्षांत एलपीजी धारक कुटुंबांची संख्या दुपटीने अधिक होऊन 29 कोटींवर गेली आहे आणि 99.6 टक्के कुटुंबे याच्या कक्षेत आली आहेत. मात्र अजूनही काही शहरी गरीब आहेत जे यापासून वंचित आहेत. विशेषतः निवासाचा पुरावा नसल्यामुळे वगैरे. पंतप्रधान उज्ज्वला 2.0 मध्ये आम्ही त्या सर्व शहरी गरीब आणि स्थलांतरित मजुरांचाही विचार केला आहे. तिच्या अंमलबजावणीची संपूर्ण प्रणाली लवकरच आम्ही देशासमोर सादर करू.

Q योजना तर खूप बनत, मात्र एखाद्या योजनेची अंमलबजावणी महत्वाची असते. अशा वेळी थेट केंद्र सरकारच्या वतीने अंतिम व्यक्ति पर्यंत पोहचणाऱ्या या योजनेची अंमलबजावणी कशी करण्यात आली आणि हे किती आव्हानात्मक होते ?

A मला वाटते, पहल योजनेने याचा पाया रचला. तिने नव्या दृष्टिकोनासह आम्हाला सर्वांपर्यन्त एलपीजी पोहचवण्याच्या दिशेने काम करण्याची संधी दिली. त्यानंतर तुम्हाला माहीतच आहे कीं कशा प्रकारे विविध पद्धतीने सर्व हितधारकांना एका मंचावर आणण्याचे काम झाले आणि गिव्ह इट अप अभियानातं संपन्न वर्गाने देखील ज्या ऊर्जेने गरीबांच्या घरांपर्यंत ऊर्जा पोहचवण्याची इच्छाशक्ति दाखवली , त्यामुळे सरकारचा देखील उत्साह वाढला. हेच कारण आहे की उज्ज्वला योजनेने शेवटच्या व्यक्तीपर्यंत आपली पोहोच निर्माण केली. ही गोष्ट देखील बरोबर आहे की भारसारख्या विविधतेने नटलेल्या देशात एवढी मोठी योजना ठराविक मुदतीत साकार करणे अतिशय आव्हानात्मक होते. गॅसचा पुरवठा वाढवण्यापासून बोटलिंग प्लांट, सिलिन्डर बनवणे , रेग्युलेटर सुरक्षा होज, गॅस शेगड्या या सर्वांच्या पुरवठ्यावर आम्ही काम केले. या योजनेच्या सुरुवातीपासून आता पर्यंत माझ्या स्तरापासून जिल्हा स्तरापर्यंत अधिकाऱ्यांच्या कामात कुठलीही कमतरता नव्हती. गरीबाच्या वेदना मोदी सरकार जाणते म्हणूनच वेळोवेळी या योजनेशी संबंधित समस्यांवर तात्काळ उपाय शोधण्याच्या दिशेने अनेक बदल करण्यात आले.

Q गावांमध्ये एलपीजी रिफिलिंगची समस्या होती कारण वितरक खूप लांब असायचे, ती समस्या सरकारने कशी दूर केली ?

A तुम्ही वितरकांचे आकडे पहा, सुमारे 10 हजार पेक्षा अधिक नवीन वितरक सेवेत आले आहेत. उज्ज्वलामुळे एलपीजी जोडण्यांची संख्या वाढली आहे. ज्यामुळे वितरकानाही व्यावसायिक लाभ झाला आहे. जन सुविधा केंद्र आणि उज्ज्वला दीदी पहल मुळे देखील या सेवेत सुधारणांची आशा आहे.

Q सिलेंडरसाठी एकगठ्ठा रक्कम द्यावी लागते जी साधारणपणे काही गरीबांसाठी सोपी नसते, सरकारने त्यासाठी काय केले आहे आणि भविष्यातील योजना काय आहेत ?

A हे बघा, उज्वला योजनेचे सर्वात मोठे उद्दिष्ट प्रत्येक घरापर्यंत एलपीजीची पोहोच सुनिश्चित करणे हे होते. त्याच दरम्यान रिफिलिंगची समस्या उद्भवली, त्यामुळे आम्ही छोट्या सिलेंडरच्या पर्यायावर देखील काम केले. मात्र बहुतांश लोकांनी 14 किलो वाल्या सिलेंडरला प्राधान्य दिले. तुम्हाला आठवत असेल, उज्वला अंतर्गत 1600 रुपये कर्ज देखील ग्राहकांना देण्यात आले होते , जे सिलिंडरवर मिळणाऱ्या अनुदानामधून वळते करून घेतले जाणार होते . मात्र गरीबांवर कुठलाही बोजा पडू नये आणि स्वच्छ इंधनाला प्रोत्साहन मिळावे यासाठी सरकारने ते कर्ज देखील पुढे वाढवले आहे.

Q कोरोना सारख्या संकट काळात गरीब कुटुंबांना प्रत्यक्ष स्वरूपात दिलासा प्रदान करण्यात उज्वलाची कितपत मदत झाली ?

A तुम्ही पाहिले असेल, की जेव्हा देश लॉकडाऊनच्या दिशेने जात होता, केंद्र सरकारने स्पॅनिश फ्ल्यूच्या वेळच्या परिस्थितीचा बारकाईने अभ्यास केला होता ज्याच्या आधारे लॉकडाऊनच्या दुसऱ्याच दिवशी 1.75 कोटी रुपयांच्या गरीब कल्याण पॅकेजची घोषणा करण्यात आली . दृष्टिकोन एकदम स्पष्ट होता की लॉकडाऊनच्या काळात कोणाही गरीबाच्या घरची चूल बंद राहू नये . सरकारने ठरवले की उज्वला अंतर्गत तीन सिलेंडर मोफत दिले जातील. सरकारने गरीबांसाठी 9600 कोटी रुपयांचा आर्थिक भार स्वत:वर घेतला आणि गरीबांच्या घरापर्यंत 14 कोटींहून अधिक सिलेंडर पोहोचवली . केवळ देश नाही तर संपूर्ण जग एका अभूतपूर्व संकटातून जात आहे. अशावेळी सार्वजनिक वित्त पुरवठ्यावर देखील मोठा दबाव आहे. लोकांनी नियमितपणे स्वच्छ इंधनाचा वापर करावा यासाठी देखील सार्वत्रिक प्रयत्नांची गरज आहे.

Q घानासह जगातील अनेक देशांनी उज्वला बाबत भारताकडून तज्ञांचे सहकार्य मागितले आहे . तुमची काय तयारी आहे ?

A हे भारताच्या बदलत्या दृष्टिकोनाचे उदाहरण आहे. संपूर्ण जग पाहत आहे की भारत जेव्हा नवी ऊर्जा आणि नव्या विचाराने पाऊल पुढे टाकतो , तेव्हा ते यशस्वी बनवूनच थांबतो . उज्वलाच्या माध्यमातून आम्ही ज्या प्रकारे गरीबांना निर्धारित उद्दिष्टापूर्वीच स्वयंपाकाचा गॅस पोहचवला आणि त्याला प्रेरित केले की स्वच्छ इंधन त्याच्यासाठी किती फायदेशीर आहे . याच विचाराने जगाला देखील भारताकडे पाहण्यासाठी प्रवृत्त केले आहे. आज जगातली ऊर्जा , पर्यावरण आरोग्याशी संबंधित अध्ययनच पहा, प्रत्येक ठिकाणी उज्वला योजनेच्या यशोगाथा लिहिल्या जात आहेत.

Q&A

महिलांचे आरोग्य संबंधित आजार आणि प्रदूषण कमी करण्यात किती मदत झाली आहे ?

याबाबत एका मंत्र्यापेक्षा अधिक तज्ञ सांगू शकतील. ही योजना लागू झाल्यापासून जागतिक आरोग्य संघटना, चेस्ट सोसाइटी फाउंडेशन, आंतरराष्ट्रीय ऊर्जा संस्था , आयआयएम अहमदाबाद, जागतिक पेट्रोलियम परिषद आणि देश-विदेशातील अनेक विद्यापीठांच्या अध्ययनात ही गोष्ट ठळकपणे समोर आली आहे की स्वयंपाकघर धूरमुक्त झाल्यामुळे प्रदूषणामुळे उद्भवणाऱ्या आजारांमध्ये घट झाली आहे. फुफ्फुसे , श्वसनाशी संबंधित आजार इत्यादीत घट झाली आहे. या योजनेमुळे जंगलातील वृक्षतोड देखील कमी झाली आहे. उज्ज्वला योजनेमुळे कशा प्रकारे स्वयंपाकघरात काम करणाऱ्या महिला आणि त्यांच्या कुटुंबांना लाभ झाला आहे, या गोष्टी देश-विदेशातील अध्ययनातून समोर आल्या आहेत.

पूर्व भारताच्या विकासावरच संपूर्ण देशाचा विकास शक्य आहे

जेव्हा पूर्व भारत भारताचे नेतृत्व करत होता तोच काळ भारताचा सुवर्णकाळ होता. मग ते ओडीशा असो, बिहार असो किंवा मग कोलकत्ता, ही सगळी राज्ये भारताचे नेतृत्व करणारी केंद्रस्थाने होती. उत्कल केसरी डॉ. हरेकृष्ण महताब यांच्या 'ओडिशा इतिहास' या पुस्तकाच्या हिंदी आवृत्तीच्या प्रकाशन प्रसंगी पंतप्रधान मोदींचा हा संदेश, स्वातंत्र्याच्या इतिहासापासून शिकवण घेत, युवाशक्तीच्या आधारे निर्माण झालेल्या भारताला उंचीवर घेऊन जाणारा युवा संकल्प आहे

"जर भारताचा समतोल विकास झाला नाही तर कदाचित आम्ही आमच्या क्षमतेचा पुरेपूर उपयोग करू शकणार नाही. मला असे वाटते की भारताच्या पश्चिमेकडील भागाकडे आपण पहिले तर आपल्याला विकास, समृद्धी आणि आर्थिक प्रगती दिसून येईल, परंतु पूर्वेकडे जिथे इतक्या मोठ्या प्रमाणावर नैसर्गिक संपन्नता आहे, जिथे इतक्या मोठ्या प्रमाणात बुद्धिमत्ता आहे, मनुष्य बळ आहे. ओडिशा, बिहार, पश्चिम बंगाल, आसामसह ईशान्य भारतात अद्भुत सामर्थ्यांचे भांडार आहे, जर एकटा हा भूभाग जरी विकसित झाला तर हिंदुस्तान कधीच मागे पडू शकणार नाही." याच कारणास्तव केंद्र सरकारने मागील सहा वर्षात पूर्व भारताच्या विकासावर जास्तीत जास्त भर दिला आहे, जेणेकरून देशाचा संतुलित विकास होऊ शकेल. उत्कल केसरी डॉ. हरेकृष्ण महताब यांच्या पुस्तकाच्या हिंदी आवृत्तीच्या प्रकाशन प्रसंगी पंतप्रधान मोदींनी पूर्वेकडील भारताच्या विकासासाठी घेतलेल्या दृढ संकल्पाचा पुनरुच्चार केला.

दृढनिश्चयाने विजय होईल, उत्कल भूमिचा जयजयकार होईल

उत्कल जननीने सदैव भारताच्या स्वातंत्र्य लढ्याला आपल्या रक्ताचा सडा घालून स्वातंत्र्याची बाग फुलवणाऱ्या महान व्यक्तींना जन्म दिला आहे. त्यातीलच एक होते- उत्कल केसरी डॉ. हरेकृष्ण महताब

भगवान जगन्नाथ यांची पवित्र भूमि, कला व संस्कृतीचे जन्मस्थान तसेच वीर आणि महापुरुषांची जननी आहे ओडीशा. महाभारतासारख्या पौराणिक ग्रंथात देखील कलिंग राज्याचा उल्लेख आढळतो. तेजस्वी सम्राट खारवेल याचे नाव कोरलेले दगड देखील याचा गाथा सांगतात. ओडिशामधील रहिवाश्यांचा स्वाभिमान, देशप्रेम आणि धाडस यांचा पुरावा म्हणजे कलिंग युद्ध. शक्तिशाली सम्राट अशोकाचे आधिपत्य स्वीकारण्याऐवजी कलिंगच्या सुपुतांनी युद्धात मृत्यू स्वीकारला आणि येथूनच सम्राट अशोकाचा धम्म अशोकमध्ये परिवर्तन झाले. जेव्हा भारतीय उपखंडाला ब्रिटीश राजवटीचे ग्रहण लागले तेव्हा ब्रिटीश साम्राज्याला येथूनच पहिले आव्हान देण्यात आले. 1804 मध्ये जयी राजगुरू (जयकृष्ण महापात्रा) आणि बक्षी जगबंधु (जगबंधू विद्याधर महापात्रा), चकरा बिसोई, रेन्डो माझी यांच्या नेतृत्वात झालेला सशस्त्र पाईक संघर्ष हा या विदेशी आक्रमकांवर झालेला पहिला हल्ला होता. नंतर सरदार सुरेंद्र साईंनी पुढे मुक्ती संग्रामचे नेतृत्व केले. मधुसूदन दास आणि गोप बंधू यांनी सत्याग्रहाच्या मार्गावर चालत स्वातंत्र्य चळवळ चालविली, तर लक्ष्मण नायक, बालाजी बाजी राऊत आणि रघुडीकर यांच्यासारख्या वीरांनी आपल्या प्राणांची आहुती देऊन मातृभूमीचे ऋण फेडले. पवित्र मोहन प्रधान यांच्यासारख्या अनेक स्वातंत्र्यसैनिकांनी त्यांनी दिलेल्या संघर्षातून देशाचा स्वाभिमान जपला.

आधुनिक ओडिशाची पायाभरणी करणारे डॉ. महताब

आपल्या मातृभूमीच्या सन्मानासाठी अविरत प्रयत्न करणाऱ्या व्यक्तींच्या नावांची जेव्हा जेव्हा चर्चा होते तेव्हा उत्कल केसरी डॉ हरिकृष्ण महताब यांचे नाव अगदी सहज स्मरणात येते. जेव्हा देशाने मदतीसाठी पुकारले तेव्हा तरुण हरिकृष्ण याने आपले महाविद्यालयीन शिक्षण सोडून देश रक्षणासाठी ब्रिटिश साम्राज्याविरुद्ध उभे ठाकले. 23 एप्रिल 1946 रोजी ते स्वातंत्र्यापूर्वी ओडिशाचे पंतप्रधान झाले आणि त्यानंतर त्यांच्या अथक प्रयत्नातून 25 वतनांचे एकत्रिकरण करून बृहद ओडिशाची स्थापना केली. या कार्यात त्यांना सरदार पटेल यांचे सहाय्य प्राप्त झाले. नंतर ते राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री झाले.डॉ. महताब हे त्यांच्या उंचीसाठी ओळखले जायचे, परंतु त्यांचे व्यक्तिमत्व देखील अधिक उत्तुंग होते. त्यांनी केवळ नव ओडिशाच्या सीमा निश्चित केल्या नाहीत तर ओडीशासाठी स्वप्ने देखील पाहिली आणि ती सत्यात देखील उतरविली. हिराकुड धरण, परदीप बंदर, राउरकेला स्टील प्लांट यासह अनेक उद्योगांची स्थापना करुन त्यांनी आधुनिक ओडिशाची पायाभरणी केली आणि कटकऐवजी भुवनेश्वरला नवीन राजधानी बनविण्यात त्यांनी महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली.ओडीशाचा (उत्कल) इतिहास राष्ट्रीय व्यासपीठावर आणण्यात महताब यांची भूमिका महत्त्वपूर्ण आहे. त्यांचा दृष्टीकोन आणि योगदानामुळे ओडिशामध्ये एक संग्रहालय, पुरातत्व विभाग यांची स्थापना शक्य झाली. एका मजबूत पायावर उभा ओडिशा, आज धामरा आणि पारादीप बंदर यांचा कायाकल्प असो किंवा माग उर्जा गंगा पाइपलाइन प्रकल्प, खनिजांचा योग्य वापर असो किंवा माग राज्याला हायड्रोकार्बन हब बनविणे असू दे, ओडिशा सतत त्याच्या नवोदयाकडे वाटचाल करत आहे,आज ओडिशा प्रेरित पण आहे आणि सक्षम देखील आहे. डॉ. महताब यांनी ओडिशाचा महान इतिहास आपल्या लेखणीतून पुस्तक रुपात उतरवला. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी 9 एप्रिल रोजी या पुस्तकाच्या हिंदी आवृत्तीचे प्रकाशन केले. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी या प्रसंगी खूप महत्वपूर्ण गोष्ट सांगितली की, भारताचा इतिहास हा केवळ राजवाड्यांचा इतिहास नाही. देशातील प्रत्येक नागरिकाच्या आयुष्या सोबत हा इतिहास रचला गेला आहे, म्हणूनच हजारो वर्षांच्या या महान परंपरे सोबत आपण जगलो आहोत. राजपाठ आणि राजघराण्यातील घटनांना इतिहास समजणे ही विदेशी विचारधारा आहे. आम्ही ते लोक नाही. संपूर्ण रामायण आणि महाभारत पहा, त्यातील 80 टक्के गोष्टी या सर्वसामान्यांच्या आहेत. म्हणूनच सामान्य लोक हे नेहमीच आमच्या आयुष्याच्या केंद्रस्थानी राहिले आहेत. आज आमचे तरुण इतिहासाच्या त्याच अध्यायांवर संशोधन करीत आहेत आणि त्यांना नवीन पिढ्यांपर्यंत नेण्याचे काम करीत आहेत. या प्रयत्नांमधून अनेक लोकं प्रेरणा घेतील, देशाच्या विविधतेचे अनेक रंग आपल्या समोर येतील.

पूर्व भारताच्या विकासास वेग

व्यापार आणि उद्योगांची पहिली आवश्यकता म्हणजे पायाभूत सुविधा. ओडिशामध्ये हजारो किलोमीटर लांबीचे राष्ट्रीय महामार्ग, किनारपट्टी महामार्ग बांधले जात आहेत. गेल्या 6-7 वर्षात शेकडो किलोमीटरचे नवीन रेल्वे मार्ग सुरु केले आहेत. सागरमाला प्रकल्पात हजारो कोटी रुपये खर्च केले जात आहेत.

पायाभूत सुविधे नंतर पुढील महत्त्वाचा घटक म्हणजे उद्योग. या दिशेने उद्योगांना, कंपन्यांना प्रोत्साहन देण्याचे काम सुरु आहे. ओडिशा मधील संभावित तेल आणि वायूशी संबंधित उद्योगांमध्ये हजारो कोटी रुपयांची गुंतवणूक केली आहे. त्याचप्रमाणे स्टील उद्योगातील विस्तृत क्षमतांचा देखील विचार केला जात आहे. ओडिशामध्ये सागरी संसाधनांमध्ये विकासाच्या अपार संधी आहेत. नील क्रांतीद्वारे हे स्रोत ओडिशाच्या प्रगतीचा आधार बनावे, मच्छिमार आणि शेतकऱ्यांचे जीवनमान सुधारण्याच्या दिशेन देश प्रयत्न करत आहे. ओडिशाच्या तरुणांना या विकासाचा जास्तीत जास्त लाभ मिळावा यासाठी आयआयटी भुवनेश्वर, आयआयएसईआर बहरामपूर आणि कौशल्य विकास यासारख्या संस्थांची पायाभरणी केली आहे. यावर्षी जानेवारीत ओडिशाच्या आयआयएम संबलपूरची पायाभरणी करण्यात आली आहे, यामुळे आगामी काही वर्षांत ओडिशाचे भविष्य घडवून घेऊन येथील विकासाला नवीन गती मिळेल.

ओडिशाचा इतिहास संपूर्ण भारताच्या ऐतिहासिक सामर्थ्याचे प्रतिनिधित्व करतो. अशा परिस्थितीत ओडिशाचा व्यापक आणि वैविध्यपूर्ण इतिहास देशातील लोकांपर्यंत पोहोचणे फार महत्वाचे आहे.●

पोखरण: जेव्हा जगाने पाहिली भारताची शक्ती

एखादे काम केले फक्त हे महत्वाचे नाही. बऱ्याचदा आपण ते काम कसे केले हे महत्वाचे असते...आजपासून 23 वर्षांपूर्वी 11 मे 1998 रोजी पोखरण अणुचाचणीतही असेच घडले होते. यापूर्वी, 18 मे 1974 ला देखील भारताने अणुचाचणी केली होती, परंतु मे 1998चा तो काळ म्हणजे जगातील सगळे देश भारतावर बारीक लक्ष ठेवून होते. असे असूनही, तत्कालीन केंद्र सरकारने 5 अणुचाचण्या करत जगाला केवळ त्याची शक्तीच नव्हे, तर आपले सामर्थ्य आणि प्रबळ राजकीय इच्छाशक्ती देखील दाखवून दिली होती, त्या सरकारला शपथ घेऊन त्यावेळी 3 महिने देखील झाले नव्हते....

'शांतीपूर्ण सह-अस्तित्व' या तत्त्वाचे पालन करत भारताने नेहमीच जागतिक शांततेचे उद्दिष्ट समोर ठेवले आहे.परंतु जेव्हा स्वसंरक्षण आणि आत्मसन्मानाची वेळ येते तेव्हा देशाने कोणत्याही प्रकारची तडजोड केली नाही. पोखरण हे याच स्वाभिमान आणि गौरव गाथेचे नाव आहे, 18 मे 1974 रोजी देशाला अणुशक्ती बनविण्याचा मार्ग तयार झाला होता, 11 मे 1998 रोजी या महायज्ञासाठी पूर्णाहुती देण्यात आली. वास्तविक पाहता, तत्कालीन पंतप्रधान अटल बिहारी वाजपेयी यांनी 1996 मध्ये आपल्या 13 दिवसांच्या सरकारच्या कालावधीत भारताला अणुऊर्जेत स्वावलंबी बनविण्याच्या या कथेची सुरुवात केली होती. त्यावेळी सरकार पडल्यामुळे ही योजना अंमलात आणता आली नाही.

11 मे 1998 ची रखरखीत दुपार. दुपारी 3.45 च्या सुमारास. तत्कालीन पंतप्रधानांचे अधिकृत निवासस्थान 7 रेसकोर्स रोड. थोड्यावेळाने लॉनमध्ये एक पत्रकार परिषद होणार होती. त्यावेळी कोणालाही त्या पत्रकार परिषदेचा विषय माहित नव्हता. तेव्हाच पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयींनी कॅमेऱ्यांसमोर बोलण्यास सुरवात केली - "आज दुपारी 3.45 वाजता पोखरण रेंजमध्ये भारताने 3 भूमिगत अणू चाचण्या केल्या. आज या चाचण्या एक फिशन, एक लो-यील्ड डिव्हाइस आणि थर्मोन्यूक्लियर डिव्हाइसद्वारे घेण्यात आल्या. "

> 'हा भारत बदललेला भारत आहे.जगाच्या नजरेला नजर भिडवून आणि हातात हात घालून चालू इच्छितो. तो कोणत्याही निर्बंधासमोर वाकणार नाही. आमची अण्वस्त्रे कोणत्याही देशाविरूद्ध नाहीत, तर ती शांतता व सुरक्षेसाठी आहेत. - अटलबिहारी वाजपेयी, तत्कालीन पंतप्रधान
>
> (अणुचाचणी नंतर संसदेत बोलताना)

हे शब्द म्हणजे जगातील सर्व सामर्थ्यशाली देशांसमोर भारताला एक मजबूत राष्ट्र म्हणून स्थापित करण्याची सुरुवात होती. आज देश पुन्हा

सर्व देशांची करडी नजर असताना देखील कसा यशस्वी झाला भारत.....

भारताने प्रथम 18 मे 1974 रोजी पोखरण येथे अणुचाचणी केली. त्या दिवशी बुद्ध पोर्णिमा होती, म्हणून त्या ऑपरेशनला 'स्माईलिंग बुद्धा' असे नाव देण्यात आले होते. मे 1998 मध्ये घेण्यात आलेल्या या चाचणीला पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी यांनी 'ऑपरेशन शक्ती' असे नाव दिले. त्यावेळच्या सर्व प्रसार माध्यमांच्या अहवालात या ऑपरेशनच्या तयारीची माहिती खालिलप्रकारे प्रसारित झाली होती...

- यापूर्वी 1995 मध्ये भारताने अणुचाचणीचा करण्याचा प्रयत्न केला होता, परंतु ही योजना यशस्वी होऊ शकली नाही. त्यानंतर पोखरणचे निरीक्षण कमी करण्याऐवजी वाढविण्यात आले. चार उपग्रह या जागेचे सातत्याने निरीक्षण करत होते.
- अमेरिकन गुप्तचर उपग्रहापासून बचाव करण्यासाठी भारतीय वैज्ञानिक त्यांच्या वास्तवीक वेळेची माहिती मिळवली. अखेरीस हे उपग्रह पोखरणच्या वालुकामय प्रदेशांवरून कधी जातात आणि कधी परत येतात हे शोधण्यात वैज्ञानिकांना यश आले
- पोखरणचे हे चाचणी क्षेत्र 24 तासात 2 ते 3 वेळा या उपग्रहाच्या नजरेच्या टप्प्यात असायचे. अशावेळी भारताच्या वैज्ञानिकांनी या काळात येथे कोणतेही काम न करण्याचा निर्णय घेतला.
- सावधगिरी म्हणून या प्रकल्पाशी संबधित वैज्ञानिक देखील एकमेकाशी सांकेतिक भाषेत बोलायचे आणि एकमेकांना टोपणन नावाने हाक मारायचे. त्या दिवशीदेखील प्रत्येकाला सैन्याच्या गणवेशात चाचणी स्थळी नेण्यात आले, जेणेकरुन हेरगिरी संस्थाना असेच वाटेल की लष्कराचे जवान ड्युटीवर आहेत.
- इतक्या मोठ्याप्रमाणात गुप्तता बाळगण्यात आली होती की, मेजर जनरलच्या गणवेशात ज्यावर नटराज ही नेमप्लेट होती तो गणवेश अणुऊर्जा विभागाचे तत्कालीन अध्यक्ष आर. चिदंबरम यांनी घातला होता, मेजर जनरल पृथ्वीराज यांच्या गणवेशात, डीआरडीओचे अध्यक्ष डॉ एपीजे अब्दुल कलाम, तर अणू वैज्ञानिक अनिल काकोडकर आणि संथानम हे लष्कराच्या गणवेशात चाचणीस्थळी उपस्थित होते.
- 10 मेच्या रात्री योजनेला अंतिम रूप देताना या ऑपरेशनला 'ऑपरेशन शक्ती' असे नाव देण्यात आले. पहाटे तीन वाजेच्या सुमारास सैन्याच्या ट्रकमधून अणुबॉम्ब हस्तांतरित करण्यात आले. तत्पूर्वी, ते मुंबईहून भारतीय हवाई दलाच्या विमानातून जैसलमेर तळावर आणले होते.
- या ऑपरेशन दरम्यान, दिल्लीच्या कार्यालयात स्टोअर आला आहे का? अशा प्रकारे गोष्टी केल्या जायच्या.अणुबॉम्बच्या पथकाला 'ताजमहाल' संबोधले जायचे. व्हाइट हाऊस आणि कुंभकरण हे काही इतर सांकेतिक शब्द होते.
- वैज्ञानिकों हे मिशन साध्य करण्यासाठी वैज्ञानिकांनी वाळवंटात मोठ्या विहिरी खोदल्या आणि त्यामध्ये अणुबॉम्ब ठेवले. विहिरीवर वाळूचे डोंगर उभारले ज्यावर मोठ्या जाड तारा होत्या.
- 13 मे रोजी जेव्हा चाचणी घेण्यात आली तेव्हा आकाशात धुराचा स्फोट झाला आणि स्फोट झाल्याच्या ठिकाणी एक मोठा खड्डा तयार झाला. यापासून काही अंतरावर उभे असलेल्या 20 शास्त्रज्ञांचे पथक या संपूर्ण घटनेवर नजर ठेवून होते.

एकदा भारताला 'नवीन भारत' बनवण्याच्या मार्गावर मार्गक्रमण करत आहे. अटल जी यांच्या पत्रकार परिषदेच्या 45 तासांनी अर्थात 13 मे रोजी पोखरण येथे आणखी दोन शक्तिशाली बॉम्बची चाचणी घेण्यात आली. त्यानंतर, 11 मे हा दिवस संपूर्ण देशात राष्ट्रीय तंत्रज्ञान दिन म्हणून साजरा केला जातो. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या शब्दांत, "मे 1998 या महिन्यात आण्विक चाचण्या घेण्यात आल्या केवळ यासाठी हा महिना देशासाठी महत्वाचा नाही तर त्या ज्याप्रकारे करण्यात आल्या ते महत्वाचे आहे. या घटनेने संपूर्ण जगाला हे दाखवून दिले की भारतभूमी ही महान वैज्ञानिकांची भूमी आहे आणि एका मजबूत नेतृत्वाखाली भारत नवीन उंची गाठू शकतो. त्यावेळी भारताच्या सामर्थ्यासाठी अटलजींनी जय जवान, जय किसान सोबतच 'जय विज्ञान' चा देखील नारा दिला, हा नारा आत्मसात करत आधुनिक भारताच्या निर्मितीसाठी, शक्तिशाली भारत निर्माण करण्यासाठी, सक्षम भारत बनविण्यासाठी प्रत्येक तरुणाने यात योगदान देण्याचा संकल्प करावा. आपल्या सामर्थ्याला भारताच्या सामर्थ्याचा भाग बनवा."पोखरणमधील अणुचाचणीमुळे भारत हा जगातील एकमेव असा देश बनला ज्याने अण्वस्त्र प्रसारबंदी करारावर स्वाक्षरी केली नव्हती. जगातील सर्व देशांनी भारताच्या चाचण्यांवर जोरदार टीका केली. आमच्यावर कडक निर्बंध लादले गेले, परंतु असे असूनही, त्या घटनेचे स्मरण करून प्रत्येक भारतीयाची छाती अभिमानाने फुलून येईल असे स्थान भारताने प्राप्त केले. कधी कठोर निर्णय घेऊन जगाला आश्चर्यचकित करणारे ते कधी लोकांसोबत अगदी सहज संवाद साधत लोकांच्या हृदयात विराजमान झालेल्या अटलजींना, त्यांनीच दाखवलेल्या मार्गावर मार्गक्रमण करणाऱ्या नरेंद्र मोदी सरकारने वर्ष 2014 मध्ये भारतरत्न पुरस्कार प्रदान करून सन्मानित केले.

जनसंरक्षणापासून जीवन संरक्षणापर्यंत

तुमच्या मनात देखील तुमच्या कुटुंबाच्या भविष्याबद्दल चिंता आहे का? तुमच्या नंतर कुटुंबाचे आर्थिक भवितव्य काय असेल याचा तुम्ही कधी विचार केला आहे? किंवा म्हातारपणात तुमच्या आर्थिक गरजा कशा पूर्ण होतील? हा प्रश्न तर तुमच्या मनात डोकावतो का? या सर्व प्रश्नांची उत्तरे म्हणजे प्रधानमंत्री जीवन ज्योती विमा योजना, प्रधानमंत्री सुरक्षा विमा योजना आणि अटल पेन्शन सारख्या केंद्र सरकारच्या योजना...

> **सर्व योजनांच्या केंद्रस्थानी महत्वाच्या दोन गोष्टी आहेत - प्रथम म्हणजे प्रत्येकाला विमा संरक्षण मिळावे आणि ते देखील कमीतकमी प्रीमियम भरून, जेणेकरुन गरीबांमधील गरीब लोकदेखील याचा लाभ घेऊ शकेल. आमचे सरकार गरिबांबद्दल संवेदनशील आहे, गरिबांच्या हिताचा विचार करते आणि त्यांना सक्षम बनविण्यासाठी सतत प्रयत्न करत आहे.**
>
> **- नरेंद्र मोदी,पंतप्रधान**

हिमाचल प्रदेशच्या बिलासपूर येथील कांता देवी यांच्या पतीचे काही दिवसांपूर्वी निधन झाले. या कठीण काळात त्यांच्यासमोर आर्थिक संकट उभे ठाकले होते, परंतु कांता यांच्या पतीने त्यांच्या हयातीत पंतप्रधान सुरक्षा विमा योजना घेतली होती. औपचारिकता पूर्ण झाल्यानंतर कांता यांच्या खात्यात दोन लाख रुपये जमा झाले. कांता म्हणतात, "पंतप्रधान सुरक्षा विमा योजनेने कठीण काळात मदत केली. ही खूप चांगली योजना आहे."

सुनीताची गोष्ट कांतापेक्षा थोडी वेगळी आहे. वृद्धापकाळात आर्थिक पेचप्रसंगाचा सामना करावा लागू नये म्हणून सुनीता यांनी पंतप्रधान जीवन ज्योती विमा योजना घेतली आहे. सुनीता म्हणतात, "भविष्यात कोणाचा आसरा असले? असा प्रश्न मनात डोकावायचा. माझ्याकडे कोणताही विमा नव्हता. म्हणूनच मला जेव्हा या योजनेची

- वर्षाला केवळ 330 रुपयांचा प्रीमियम भरून 2 लाख रुपयांपर्यंतचा विमा उपलब्ध होतो आणि यासाठी कोणत्याही वैद्यकीय तपासणीची आवश्यकता नाही.
- 18-50 वर्षे वयोगटातील कोणताही भारतीय नागरिक या योजनेचा लाभ घेऊ शकतो. या मुदत योजनेचे दरवर्षी नूतनीकरण करावे लागते आणि वयाच्या 55 व्या वर्षी विमाधारकाला विम्याची रक्कम मिळेल.
- एखाद्या बँकेच्या शाखेत जाऊन किंवा अगदी घरी बसून नेट बँकिंगद्वारे देखील हा विमा घेऊ शकता. आपण या योजनेच्या पोर्टलला भेट देऊन देखील अर्ज करू शकता.

2.93 अटल निवृत्तीवेतन योजनेत कोटी नावांची नोंदणी

10.06 जीवन ज्योती विमा योजनेत कोटी नावांची नोंदणी

पंतप्रधान सुरक्षा विमा योजनेत **22.73** कोटी नावांची नोंदणी

28 फेब्रुवारी 2021 पर्यंतची आकडेवारी

पंतप्रधान सुरक्षा विमा योजना

या विमा योजनेचा लाभ घेण्यासाठी, एखादी व्यक्ती वर्षाला **12** पयांचा प्रीमियम भरून **02** लाख रुपयांपर्यंतचा विमा घेऊ शकते.

- ही एक अपघात विमा योजना आहे. या योजनेंतर्ग अपघातात मृत्यू किंवा कायमस्वरुपी अपंगत्व आल्यास दोन लाख रुपये आणि आंशिक अपंगत्वासाठी 1 लाख रुपयांचे विमा संरक्षण उपलब्ध आहे.
- 18 वर्ष ते 70 वर्षांपर्यंतची कोणतीही व्यक्ती या विमा योजनेचा लाभ घेऊ शकते. विमाधारक व्यक्ती 70 वर्षाची झाल्यावर हा विमा रद्द होईल. या योजनेसाठी बँक खाते आवश्यक आहे.
- प्रीमियम वजा होताना खात्यात शिल्लक असणे आवश्यक आहे. जर खात्यात शिल्लक नसेल तर विमा आपोआप रद्द केला जाईल. बँक खाते बंद असले तरीही विमा रद्द मानला जाईल.

अटल निवृत्ती वेतन योजना

- या योजनेचा लाभ घेण्यासाठी एखाद्या व्यक्तीला 20 वर्षे गुंतवणूक करावी लागेल. ही गुंतवणूक 18 ते 40 वर्षे वयोगटातील कोणतीही व्यक्ती करू शकते.
- वयाची 60 वर्षे पूर्ण झाल्यावर तुम्हाला निवृत्ती वेतनाची रक्कम दिली जाईल. या अंतर्गत 1000, 2000, 3000 आणि 5000 रुपये निवृत्ती मिळू शकते.
- आपण दरमहा किती प्रीमियम भरला आहे आणि कोणत्या वयापासून गुंतवणूक सुरू केली यावर निवृत्ती वेतनाची रक्कम अवलंबून असते.

अटल निवृत्ती वेतन योजनेच्या शुभारंभानंतर पहिल्या दोन वर्षात जवळपास 50 लाख ग्राहकांची नावे नोंदविण्यात आली, तर तिसऱ्या वर्षात हा आकडा दुप्पट होऊन 100 लाख झाला आणि चौथ्या वर्षात हा आकडा 1.50 कोटींवर पोहोचला. आर्थिक वर्ष 2019 मध्ये जवळपास 70 लाख ग्राहकांची नोंदणी झाली.

माहिती मिळाली मी लगेच हा विमा घेतला. आता मी सगळ्यांना सांगते हे खूप आवश्यक आहे."

आज केंद्र सरकारच्या या योजनांमुळे कांता आणि सुनीतासारखे लाखो लोक सुरक्षित सामाजिक आयुष्य जगत आहेत. या योजना सुरु व्हायच्या आधी देशात सुरे 80 ते 90 टक्के लोकांकडे कोणताही विमा नव्हता. ज्यांना कोणत्याही प्रकारचे निवृत्ती वेतन मिळण्याची शक्यता नव्हती. पाहिले तर 12 रुपये ही अगदी नाममात्र रक्कम आहे, परंतु त्याच 12 रुपयांमध्ये पंतप्रधान सुरक्षा विमा योजनेंतर्गत दोन लाख रुपयांची विमा योजना सुरू केली. गरीब जनतेला विम्याचा लाभ मिळावा यासाठी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी वर्ष 2015 मध्ये पंतप्रधान जीवन ज्योती बीमा, पंतप्रधान सुरक्षा विमा योजना आणि आणि त्यांना 60 वर्षानंतर किमान निवृत्ती वेतनाची हमी देण्यासाठी अटल निवृत्तीवेतन योजना सुरू केली.

परंपरेला मिळाली ओळख कुशल हातांना उमेद

विकासाभिमुख क्षेत्रातील अल्पसंख्यांक समुदायाशी निगडीत कामगारांना मोठ्या बाजारपेठेचा भाग बनविणे हे केंद्र सरकारचे उद्दीष्ट आहे. अशा समुदायांवर लक्ष केंद्रित करून, सहा वर्षांपूर्वी सुरु करण्यात आली (अपग्रेडिंग द स्किल्स एंड ट्रेनिंग इन ट्रेडिशनल आर्ट्स/क्राफ्ट्स फॉर डेव्हलपमेंट-USTTAD) उस्ताद योजना.. हस्तशिल्पकार आणि पारंपारिक कारागीरांच्या हिताचे संरक्षण करण्यात लाभकारी....

भारत आपल्या परंपरा आणि संस्कृतीसाठी ओळखला जातो, तर अल्पसंख्याक समुदाय हा त्यांच्या पारंपारिक कौशल्ये, कला आणि हस्तकला यासाठी ओळखला जातो. परंतु स्पर्धात्मक बाजाराचे जागतिकीकरण, मुख्य कारागीरांची सामाजिक-आर्थिक स्थिती ढासळल्यामुळे तरुण पिढी ही कौशल्ये स्विकारताना दिसत नव्हती. अशा परिस्थितीत कुटीर आणि लघु उद्योगाचा महत्वपूर्ण आधारस्तंभ समजल्या जाणाऱ्या पारंपारिक कला आणि उद्योजकीय कौशल्याला प्रोत्साहन देणे, उत्तम बाजारपेठ उपलब्ध करणे आणि त्याच्या ब्रँडिंगच्या उद्देशाने केंद्र सरकारने सहा वर्षांपूर्वी 'उस्ताद' नावाची योजना सुरू केली. 'सबका साथ, सबका विकास' या आपल्या मंत्रानुसार केंद्र सरकारने 14 मे 2015 रोजी वाराणसीमध्ये उस्ताद योजनेचा शुभारंभ केला. विणकर, हस्तशिल्पकार आणि पारंपारिक कलाकारांच्या प्रतिभेला योग्य ओळख प्राप्त करुन देणे आणि काळानुरूप त्यांची कला विकसित करणे हे या योजनेचे उद्दीष्ट आहे. या योजनेंतर्गत, कारागीरांना त्यांच्या कामाशी संबंधित नवीन माहिती आणि प्रशिक्षण देखील दिले जाते. ही योजना केवळ अल्पसंख्यांकांसाठी आहे असे नाही, तर यामध्ये सर्व जाती आणि धर्मातील लोकांचा समावेश आहे.

उस्ताद (USTTAD- Upgrading the Skills and Training in Traditional Arts-Crafts for Development) अर्थात पारंपारिक कला / शिल्पांच्या विकासासाठी कौशल्य आणि प्रशिक्षण. योजनेशी संबंधित सर्व माहिती उस्ताद योजना पोर्टल आणि www.minorityaffairs.gov.in वर उपलब्ध आहे.

- यामध्ये शिल्पकार आणि विणकरांना प्रशिक्षण दिले जाते आणि कौशल्य विकासासोबतच त्यांच्या उत्पादनांची विक्री करण्यात देखील मदत केली जाते.
- उस्ताद योजनेंतर्गत 45 वर्षापर्यंतच्या लोकांना कोणत्याही प्रकारचे कौशल्य (03 ते 08 महिन्यांपर्यंत) शिकण्यासाठी सरकार दरमहा 3000 रुपये देते. पूर्वी ही वयोमर्यादा 14 ते 35 वर्षे होती. या योजनेत33% जागा महिलांसाठी राखीव ठेवण्यात आल्या आहेत.
- देशातील विविध राज्यांतील 33 पारंपारिक कलांचे शिक्षण घेणे हे उस्ताद योजनेचे उद्दिष्ट निर्धारित केले आहे. जसे- उत्तर प्रदेशातील चिकनकरी आणि काचकाम, जम्मू काश्मीरमधील पेपरमाशी, पंजाबचे फुलकारी, राजस्थानचे लहरिया आणि गुजरात मधील अजरक कामांची निवड केली आहे.
- अल्पसंख्याक समुदायातील कारागीर, शिल्पकारांच्या विकासासाठी, त्यांच्या क्षमता वृद्धीसाठी आणि त्यांची श्रेणी सुधारण्यासाठी अल्पसंख्याक मंत्रालय या योजनेंतर्ग राष्ट्रीय डिझाईन संस्था, राष्ट्रीय फॅशन तंत्रज्ञान संस्था, प्रादेशिक निर्यात प्रोत्साहन परिषद आणि यासारख्या अन्य संघटना आणि संस्थांची मदत घेत आहे.

महापराक्रमी महाराणा

भारताचा इतिहासात अशा अनेक शूरवीरांच्या गाथा आहेत ज्यांच्या शौर्याचे किस्से आजही सांगितले जातात. परंतु काही वीरपुरुष तर असेही आहेत, ज्यांच्या नावानेच शौर्याच्या गाथांची सुरुवात होते. महाराणा प्रताप हे त्यातीलच एक नाव, ज्यांनी कोणाचीही गुलामगिरी स्विकारून आपला आत्मसन्मान पायदळी तुडविण्यापेक्षा जमिनीवर झोपणे आणि गवताची भाकरी खाणे मान्य केले. आपल्या शेवटच्या श्वासापर्यंत त्यांनी मातृभूमी मेवाडचे रक्षण केले आणि अशा गाथा घडविल्या ज्याची उदाहरणे दिल्याशिवाय आजही देशप्रेम, त्याग आणि स्वातंत्र्याचा अर्थ अपूर्ण आहे ...

इतिहास दोन प्रकारचा असतो. एक जो शिलालेख, शासकीय नियतकालिकांमध्ये नोंद झालेला आणि पुस्तकांमध्ये शिकवला जाणारा. दुसरे म्हणजे, लोकांच्या आठवणीतला इतिहास, जो आपण पिढ्यानपिढ्यांपासून शाहीर किंवा भाटांच्या मुखातून ऐकत असतो. आपल्या नाटकांमध्ये, लोकनृत्यांत आणि लोकगीतांमध्ये आपल्याला याची झलक पाहायला मिळते. या इतिहासात, महाराणा प्रताप हे पुस्तकांच्या इतिहासापेक्षा खूप मोठे नायक आहेत. मेवाडसह राजस्थानात घरोघरी पूजनीय असणाऱ्या महाराणा प्रताप यांचे शौर्य, देशभक्ती आणि त्यागाचे किस्से आजही सांगितले जातात. पंतप्रधान नरेंद्र मोदींच्या शब्दांत- "महाराणा प्रताप यांची जीवन गाथा धैर्य, पराक्रम, स्वाभिमान आणि पराक्रमाचे प्रतीक आहे, जी देशवासियांना नेहमी देशभक्तीची प्रेरणा देईल."

मेवाडच्या या भूमीचे रक्षण करण्यासाठी अनेक वीरांनी आपल्या रक्ताचा सडा घातला आहे. राणा सांगा, राणा उदयसिंग यांचे वंशज, महाराणा प्रताप, हे या विरांपैकीच एक. त्यांचा जन्म 9 मे 1540 रोजी झाला चित्तौडचे राजा राणा उदय सिंग यांचे हे थोरले पुत्र. राजकुमार असूनही प्रताप यांचे बालपण भिल्लांसोबत गेले. पिता उदयसिंग यांचे 28 फेब्रुवारी 1572 रोजी निधन झाले. धाकट्या राणीवरील प्रेमामुळे राणा उदय सिंग यांनी त्यांचा मुलगा जगमाल याला आपला उत्तराधिकारी घोषित केले.तथापि, मेवाडच्या मुगालांसोबत होणारा अविरत संघर्ष पाहता सर्व दरबारींनी प्रतापला गादीवर बसवले. रागाने जगमाल अकबरला जाऊन मिळाला. जोवर चित्तोडला मुघलांच्या ताब्यातून सोडवत नाही तोपर्यंत सोन्याच्या ताटात न जेवण्याचा आणि जमिनीवर झोपण्याचा संकल्प महाराणा प्रताप यांनी केला होता. सिंहासनाची सूत्रे हाती घेतल्यानंतर अकबरने त्यांच्यासोबत 4 वेळा तह करण्याचा प्रयत्न केला. परंतु महाराणा प्रताप यांनी गुलामगिरी स्वीकारण्याऐवजी संघर्षाचा मार्ग निवडला. यानंतरच 1576 मध्ये हल्दी घाटीचे युद्ध झाले.महाराणा प्रताप यांनी अवघे 3000 घोडेस्वार व काही भिल्ल सैनिकांच्या बळावर मान सिंह यांच्या नेतृत्वा खालील अकबरच्या दहा हजारांच्या सैन्याला पळता भुई थोडी करुन सोडले. या युद्धादरम्यान त्यांचा प्रिय घोडा चेतक जखमी झाला, त्याच्या निष्ठेचे आजही उदाहरण दिले जाते. हल्दी घाटीच्या युद्धाच्या 6 वर्षांनंतर देवरच्या युद्धात महाराणा प्रताप यांनी मुघलांचा पराभव केला. हळूहळू, त्यांनी अनेक भाग मुघलांकडून स्वतःच्या ताब्यात घेतले. मातृभूमीच्या रक्षणासाठी सतत संघर्ष करणारा हा महापराक्रमी राजा 1 जानेवारी 1597 रोजी अनंतात विलीन झाले. महाराणा प्रताप यांच्या मृत्यूची बातमी जेव्हा सम्राट अकबरला मिळाला तेव्हा तो लाहोरमध्ये होता. त्यावेळी अकबरच्या दरबारात राजस्थानचे प्रसिद्ध कवी दूरसा आढा देखील हजर होते. राणा प्रताप यांच्या मृत्यूची बातमी कळताच ते उठून उभे राहिले आणि त्यांनी खालील ओळी वाचल्या-

अस लेगो अणदाग पाग लेगो अणनामी
गो आडा गवड़ाय जीको बहतो घुरवामी
नवरोजे न गयो न गो आसतां नवल्ली
न गो झरोखा हेठ जेठ दुनियाण दहल्ली
गहलोत राणा जीती गयो दसण मूंद रसणा डसी
निसा मूक भरिया नैण तो मृत शाह प्रतापसी

अर्थात, तुम्ही तुमच्या घोड्यावर कधीही शाही डाग लागू दिला नाही, तुम्ही कधीही तुमची पगडी कोणाच्या पायावर ठेवली नाही. तुम्ही तुमच्या घोड्यावर कधीच राजमुद्रा उठविली नाही. तुम्ही कधीही शाही दरबारात कोणती विनंती केली नाही. आज जेव्हा तुमच्या मृत्यूची बातमी दरबारात आली तेव्हा बघ सम्राट नतमस्तक झाला आहे. त्याच्या डोळ्यांतून अश्रू वाहू लागले आहेत आणि तो स्तब्ध झाला आहे. तू जिंकलास, प्रताप ...

राजस्थानात ही कथा प्रचलित आहे की ही कविता ऐकल्यानंतर अकबरने दुरसा आढा यांना बक्षीस दिले. कदाचित हाच महाराणा प्रताप यांचा खरा विजय होता.●

पर्यावरण सुरक्षिततेसाठी कटिबद्ध

जलसंधारण ही आजच्या काळाची महत्वाची गरज आहे. तसेच चांगल्या प्रतीच्या बियाण्यांची लागवड करणे ही देखील काळाची गरज आहे. याच गरजा लक्षात घेऊन एक सीआरपीएफ शिबिर 'जलसंवर्धना' चे काम करीत आहे तर एका शेतकऱ्याने उत्तम प्रतीच्या शेवग्याच्या शेंगांच्या बियाण्यांमधून शेवग्याच्या शेंगांचे उत्पादन घेऊन एक उदाहरण दिले ...

सुरक्षा देखील आणि जलसंधारण देखील

जलसंवर्धनासाठी 'कॅच द रेन' मोहिमेद्वारे प्रेरित होऊन सीआरपीएफच्या एका केंद्राने राजस्थानच्या अजमेरमध्ये तलाव बांधला आहे. सीआरपीएफचे आयजी विक्रम सहगल यांच्या नेतृत्वाखाली पावसाचे पाणी वाचवण्याचे हे काम सुरू आहे. सीआरपीएफचे हे शिबिरात डोंगर आणि जंगलाच्या मधोमध नैसर्गिकरित्या सखल भागात आहे. सीआरपीएफच्या जवानांनी ती जागा आणखी खोल केली आणि दोन्ही बाजूला बांध घातला. पावसाळ्यात हा तलाव पाण्याने संपूर्ण भरतो, आणि यातील पाण्याचा उपयोग वन्यजीव, पक्षी, झाडे आणि सीआरपीएफ शिबिरांसाठी केला जातो.तसेच हे पाणी झाडांना आणि बागेसाठी देखील वापरले जाते. तलाव तुडूंब भरून वाहत असल्यामुळे येतील भुजल पातळी वाढत आहे आणि यामुळे याचा फायदा इथल्या ट्यूबवेलना देखील होत आह असे विक्रम सहगल यांनी सांगितले. याशिवाय पावसाचे पाणी वाचविण्यासाठी सीआरपीएफने येथे अनेक छोटे खड्डेही खणले आहेत. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या 'कॅच द रेन' मोहिमेमध्ये सहभागी होण्याचे आवाहन करण्यात येत असलेल्या या कमचे उद्दिष्ट जलसंवर्धन आणि पाणी वाचविणे हे आहे.

शेवग्याच्या शेंगांमुळे शेतकरी संपन्न होत आहे

गुजरातमधील पाटण जिल्ह्यातील रहिवासी कामराज भाई चौधरी हा शेतकरी शेवग्याच्या शेंगांपासून समृद्धीचे पीक घेत आहे. त्यांनी घरातच चांगल्या प्रतीचे बियाणे विकसित केले आणि या बियाण्यांच्या सहाय्याने आता उत्तम दर्जाचे पिक येत येत आहे. तमिळनाडू, पश्चिम बंगाल आणि देशाच्या इतर भागांमध्ये आपले उत्पादन विकून तो चांगला नफा कमावित आहे. याची अधिक लागवड करण्याचा त्यांचा विचार आहे. गेल्या 10 वर्षांपासून ते याची लागवड करीत असून या शेतीचे भविष्य अतिशय उज्ज्वल आहे असे चौधरी यांचे मत आहे. ते 20 गुंठे (1 बिघा) जमिनीतून एक ते सव्वा लाख रुपयांपर्यंत उत्पन्न घेतात. त्यात शेणखत घालावे लागते. वास्तविक, आयुर्वेदात शेवग्याच्या शेंगाना मोठी मागणी आहे. असे मानले जाते की शेवग्याच्या शेंगांमुळे 300 प्रकारचे रोग दूर केले जातात. शेवग्याच्या शेंगांना ड्रम स्टिक देखील म्हणतात. चागल्या प्रतीचे बियाणे विकसित केल्याबद्दल पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी नुकताच आपल्या 'मन की बात' कार्यक्रमात गुजरातचे शेतकरी कामराज चौधरी यांचे कौतुक केले.

PMO India

बाबासाहेब समान संधी आणि समान अधिकारांविषयी बोलले होते.

आज देश जनधन खात्यांच्या माध्यमातून प्रत्येक व्यक्तीचा आर्थिक समावेश करत आहे.

डीबीटीच्या माध्यमातून गरिबांचे पैसे थेट त्यांच्या बँक खात्यात जमा होत आहेत. पंतप्रधा @narendramodi

Rajnath Singh

पंतप्रधान @narendramodi यांनी आज कोरोना विरुद्ध सुरु केलेल्या या राष्ट्रीय अभियानाशी निगडीत चार विनंत्या देशवासियांना केल्या आहेत. या 'लसीकरण उत्सवात' सहभागी होऊन आपण कोरोनासारख्या महामारी पासून मुक्त होऊ शकतो. तुम्ही स्वतः आणि इतरांना देखील या अभियानात सहभागी होण्यासाठी प्रेरित करा अशी मी तुम्हाला विनंती करतो.

Amit Shah

कुंभमेळ्यासाठी @narendramodi यांनी स्वतः साधू संताना आवाहन केले आहे आणि सगळ्यांनी त्यांच्या या आवाहनाला प्रतिसाद देखील दिला आहे. यानंतर 13 पैकी 12 आखाड्यांनी कुंभमेळा स्थगित केल्याचे जाहीर केले आणि लोकांनी देखील कुंभमेळ्यात न जाण्याचे आवाहन केले आहे. मोदिजींच्या पुढाकारामुळे आता कुंभमेळ्याचे रुपांतर प्रतीकात्मक कुंभमेळ्यात झाले आहे.

Nitin Gadkari

#Remdesivir चे उत्पादन दरमहा 10 लाख वायल वाढविण्यासाठी 7 नव्या औषध निर्मिती उद्योगांना मंजूरी दिली आहे. मी केंद्रिय खत मंत्री @mansukhmandviya आणि पंतप्रधान @narendramodi यांचे आभार मानतो.

Sadananda Gowda
@DVSadanandaGowda

या महत्त्वपूर्ण काळात लोकांना मोठा दिलासा मिळाला, सरकारच्या हस्तक्षेपानंतर #Remdesivir ची किंमत आता कमी झाली आहे!

#covid विरुद्धच्या लढाईत पंतप्रधान @narendramodi यांच्या सोबत उभे राहिल्याबद्दल मी औषधनिर्मिती कंपन्यांचे आभार मानतो.

Dr. S. Jaishankar

मुत्सद्दीपणामध्ये चांगले काम करणेहे बुद्धीमत्तेचे लक्षण आहेही अधोरेखित करण्याची बाब आहे. लस मैत्री वसुधैव कुटुंबकमचा दृष्टिकोन प्रतिबिंबित करते. आरोग्य सुरक्षा आता राष्ट्रीय सुरक्षेसाठी अविभाज्य आहे. प्रत्येकजण सुरक्षित होईपर्यंत कोणीही सुरक्षित नाही.

कोरोना से निपटने के लिए दुनिया एक हो जाए : मोदी

महामारी ने दिया बदलाव का अवसर

टीका उत्सव मनाओ : मोदी

ढिलाई न बरतें, लॉकडाउन की जरूरत नहीं, टैस्ट, ट्रैक और ट्रीट का मंत्र

हिंद प्रशांत क्षेत्र में गठबंधन को और मजबूत करेंगे भारत-फ्रांस

फ्रांस इंडो-पैसिफिक ओशन्स इनिशिएटिव में हिस्सा लेगा

प्रधानमंत्री मोदी ने सेशेल्स को तीव्र गश्ती पोत सौंपा

आतंकवाद पर नीदरलैंड और भारत का समान रुख : मोदी

RNI No. :
DELMAR/2020/78830
May: 01-15, 2021

NEW INDIA
SAMACHAR
FORTNIGHTLY

RNI Registered No DELMAR/2020/78830, Delhi Postal License No DL(S)-1/3553/2020-22, WPP NO U (S)-101/2020-22 posting at BPC, Meghdoot Bhawan, New Delhi - 110 001 on 26-30 advance Fortnightly (Publishing Date April 20, 2021, Pages - 40)

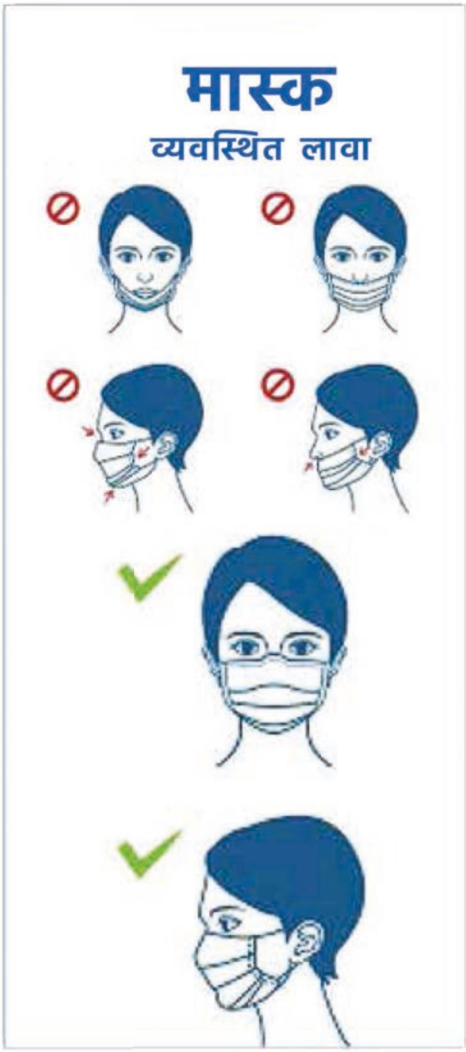

काळजी घ्या!
सावधगिरी बाळगा, सुरक्षित रहा!

लसीकरण करा • नियमित मास्क लावा
कोरोनाच्या नियमांचे पालन करा

स्वच्छता, औषध आणि सक्ती
जिंकू कोरोना विरुद्धची लढाई

Marathi

Editor
Jaideep Bhatnagar, Principal Director General, PIB, New Delhi

Published & Printed by: Satyendra Prakash, Principal Director General, BOC on behalf of Bureau of Outreach and Communication

Published from Bureau of Outreach and Communication, 2nd Floor, Soochna Bhawan, New Delhi -110003

Printed at Viba Press Pvt Ltd. C-66/3, Okhla Ind Area Phase-II, New Delhi 20